

Programi kulturnih politika Europske unije - europska prijestolnica kulture Rijeka 2020

Jovanović, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:192468>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Sveučilišni preddiplomski interdisciplinarni studij Kultura i turizam

ANA JOVANOVIĆ

**PROGRAMI KULTURNIH POLITIKA EUROPSKE UNIJE – EUROPSKA
PRIJESTOLNICA KULTURE: RIJEKA 2020.**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Sveučilišni preddiplomski interdisciplinarni studij Kultura i turizam

ANA JOVANOVIĆ

**PROGRAMI KULTURNIH POLITIKA EUROPSKE UNIJE – EUROPSKA
PRIJESTOLNICA KULTURE: RIJEKA 2020.**

Završni rad

JMBAG: 0303071087, izvanredna studentica

Studijski smjer: preddiplomski sveučilišni studij kulture i turizma

Predmet: Kulturni identitet Hrvatske

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: interdisciplinarne društvene znanosti

Znanstvena grana: Europski studiji

Mentor: Doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ana Jovanović, kandidatka za prvostupnicu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 7. rujna 2020.

IZJAVA
o korištenju autorskoga djela

Ja, Ana Jovanović, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Programi kulturnih politika Europske unije – Europska prijestolnica kulture: Rijeka 2020.“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 7. rujna 2020.

Sadržaj:

UVOD.....	1
1. EUROPSKE KULTURNE POLITIKE	2
1.1. Pojemno određenje kulturne politike	2
1.2. Povijesni pregled kulturne politike Europske Zajednice	4
1.3. Razdoblje legalizacije kulturne politike u Europskoj Uniji	5
2. PROGRAMI KULTURNIH POLITIKA EUROPSKE UNIJE	8
2.1. Pojemno određenje programa Europske unije.....	8
2.2. Programi Kultura 2007. – 2013. i MEDIA 2007.....	8
2.3. Program Kreativna Europa 2013. - 2020.	10
2.3.1. Potprogram MEDIA.....	11
2.3.2. Potprogram Kultura.....	13
2.3.3. Međusektorski potprogram.....	14
3. KULTURNI PROGRAMI VIJEĆA EUROPE	16
3.1. Program Kulturne rute	16
3.2. Program Kulturno i prirodno nasljeđe	19
3.2.1. Dani europske baštine	19
3.2.2. Europska mreža baštine.....	20
3.2.3. Europska konvencija o krajoliku	20
3.2.4. Obrazovanje u području baštine.....	21
4. EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE: RIJEKA 2020.	22
4.1. Povijest, proces imenovanja i ciljevi projekta EPK.....	22
4.2. Analiza programa Rijeka 2020 <i>Luka različitosti</i>	26
4.3. Kritički osvrt na aktualnu situaciju.....	32
4.4. Interpretacija rezultata intervju.....	34
ZAKLJUČAK	36
LITERATURA.....	38

Popis priloga	41
Popis tabela	41
Popis kazivača	41
Dodatni prilog: Intervju s gospodom Irenom Kregar Šegota.....	42
SAŽETAK	47
ABSTRACT	48

UVOD

Ovaj završni rad bavi se programima kulturnih politika Europske unije, sa posebnim naglaskom na aktualnu hrvatsku prijestolnicu kulture – Rijeku. Autorica rada teorijski pristupa istraživanjem povijesti i sadašnjosti europskih kulturnih politika i njezinih instrumenata – europskih programa u kulturi. Predmet istraživanja ovoga rada jest pronalazak podataka na spomenutu temu, uz korištenje znanstvenih metoda. Cilj rada jest prikazati podatke vezane uz europske kulturne politike i europske programe u kulturi, te analizirati inicijalni program Rijeke 2020 –EPK naziva *Luka različitosti*, te promjene koje su uslijedile u provođenju programa uzrokovane globalnom pandemijom virusa Covida 19.

Struktura završnoga rada koncipirana je u četiri poglavlja. Rad započinje uvodom u kojemu se iznosi tema, predmet i cilj istraživanja, struktura i metodologija rada. U prvome poglavlju rada pojmovno se određuje kulturna politika uz povijesni pregled i aktualno stanje. U drugom poglavlju pojmovno se određuju programi Europske unije uz pregled nekadašnjih i aktualnih programa i potprograma vezanih uz kulturu. Treće poglavlje posvećeno je programima vezanim uz kulturu Vijeća Europe. U četvrtom poglavlju iznosi se sažet povijesni pregled Europske prijestolnice kulture, objašnjava se proces imenovanja nekog grada titulom, te se daje pregled ciljeva gradova koji su nosili titulu EPK, analizira se inicijalni program Rijeke 2020 – EPK *Luka različitosti*, uz kritički osvrt na aktualnu situaciju. Također se za potrebe rada provodi primarno istraživanje uz pomoć metode intervjua sa aktualnom direktoricom tvrtke RIJEKA 2020, gospođom Irenom Kregar Šegota, kako bi se pojasnile organizacijske promjene uslijed pandemije i ispitala eventualna promjena ciljeva projekta, te evaluacija dosadašnjeg uspjeha. Potom slijedi objedinjeni zaključak rada.

Pri pisanju rada korištena je stručna literatura za razradu teme; knjige, međunarodni zakoni, znanstvena istraživanja, enciklopedijska građa, te razni relevantni izvori s interneta. Metode korištene u izradi ovoga seminarskog rada su obrada aktualne znanstvene i stručne literature, izvora s interneta, grupiranje i prikaz podataka, metodama parafraziranja i citiranja, deskripcije, metode kompilacije, klasifikacije i intervjuiranja.

1. EUROPSKE KULTURNE POLITIKE

1.1. Pojmovno određenje kulturne politike

Da bi se pojmovno odredila sintagma kulturne politike, bitno je razmjeti značenje oba dijela sintagme. Krenut ćemo od definiranja kulture s citatom Raymonda Williamsa, teoretičara marksističke kritike, kulturalnih studija i kulturnog materijalizma, književnika i književnog kritičara¹, koji tvrdi: „riječ kultura je jedna od dvije ili tri najkompliciranije riječi u engleskom jeziku.“² Williams tvrdnju potkrijepljuje činjenicama da riječ kultura ima složenu povijesnu evoluciju u nekoliko europskih jezika, te poglavito zbog korištenja riječi kultura u bitnim pojmovima u različitim intelektualnim disciplinama, te nekoliko drugačijih i nekompatibilnih misaonih sustava. Polazeći od istraživanja podrijetla riječi kultura navodi latinsku riječ *colere* koja je imala nekoliko značenja: naseliti, obrađivati, štiti, štovati u čast, napominjući da su neka od tih značenja na kraju razdvojeni, ali se još uvijek povremeno preklapaju u izvedenim imenicama kao što su kult (*cultus – cult*) i stanište (*colonus – colony*). Također napominje kako je imenica kultura u svim svojim prvim namjenama bila naziv procesa, težnja nečemu, uglavnom usjeva ili životinja, a kasnije je poprimila sljedeću fazu značenja, odnosno, tendencija prirodnog rasta proširila se na proces ljudskog razvoja.³

Prema Cvjetku Milanji „kultura je u početku značila materijalni proces, pa je izraz „kulturni materijalizam“, kako zgodno primjećuje Eagleton, tautologija, i tek je kasnije prenesena na područje duhovna bavljenja.“⁴ Jelinčić Daniela Angelina u knjizi *Abeceda kulturnog turizma* navodi kako je definiranje kulture problematika kojom su se bavili mnogi istraživači, te da je vrlo važno kulturu promatrati kao proces jer se kontinuirano mijenja kroz pojam, vrijednosti i shvaćanja. Potkrijepljuje to citatom Schoutena iz 1996. godine: „kultura je fenomen koji se konstantno razvija, to je živući indentitet“.⁵ Također navodi definiciju kulture prema Meteliki iz 1992. godine: „kultura se odnosi na skup vrijednosti, vjerovanja, ponašanja, simbola (npr. tradicija, običaja, odijevanja i umjetnosti) i oblika naučenog ponašanja lokalne zajednice. Može biti definirana i kao način života koji društvo dijeli, a koji se prenosi s generacije na generaciju i za koji se smatra da je tipičan za određenu društvenu skupinu. Ona pokriva mnogo aspekata života zajednice, kako prošlih tako i sadašnjih. Kada

¹Williams, Raymond. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2020) Pristupljeno 7. 9. 2020. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66177>

²Williams, R. (1983), *Keywords: a vocabulary of culture and society*, Fontana Paperbacks, London, str. 87.

³Ibid.

⁴Milanja, C. (2012) *KONSTRUKCIJE KULTURE, Modeli kulturne modernizacije u Hrvatskoj 19. stoljeća*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.str.13.

⁵Jelinčić, D., A. (2008) *Abeceda kulturnog turizma*, MEANDARMEDIA, Zagreb str.26.

govorimo o prošlosti, ona se odnosi na pitanje baštine, a taj pojam uključuje prenošenje s prošlih na sadašnje generacije. On uključuje jedinstvena prirodna, povijesna i kulturna postignuća određenog područja i ljudi koji na njemu žive, koja se pamte ili čuvaju kako bi ih sadašnje i buduće generacije mogle iskusiti“⁶.

Iz svega navedenog, možemo zaključiti da je kultura imenica složenog i višeznačnog poimanja koju je potrebno proučavati i shvaćati kao proces koji je živući i promjenjiv. Može se promatrati s aspekta materijalnog i duhovnog procesa, načina života skupine ljudi ali i njihove baštine.

Da bismo razumjeli značenje sintagme kulturne politike, potrebno je definirati i značenje politike. Prema Leksikografskom zavodu Miroslava Krležje etimologija riječi politika „je refleks grčkih riječi *tà politiká* (građanska vlast koja obvezuje) i *hē politikē* (političko umijeće, politička vještina). Obje su riječi imenice izvedene od pridjeva *politikós* (građanski), koji je pak izveden od riječi *polítēs* (član polisa kao političke zajednice – građanin). Pojam politika najčešće se izvodi iz riječi *pólis* (antički grad-država, politička zajednica).“⁷ Leksikografski zavod također nudi definiciju suvremenog značenja pojma politika koja je višestruko određena: „eng. *polity*, pojam koji označava institucionalni poredak države unutar kojega se odvijaju politički procesi; eng. *politics*, pojam koji označava politički proces, odnosno nastajanje, izražavanje, sukob i posredovanje interesa u državi, u demokratskim sustavima najčešće putem izbora; eng. *policy*, pojam koji označava politiku kao aktivnost, proces donošenja odluka u svim sferama ljudskoga života (državi, političkim strankama, vjerskim zajednicama, građanskom društvu, interesnim skupinama, gospodarskim subjektima). U tom značenju najčešće se veže uz posebno određene javne politike (kulturna, socijalna, zdravstvena, gospodarska, proračunska, obrazovna, itd.), koje donosi izabrana vlast (vlada) ili neka organizacija, a koje se odnose na društvo u cjelini.“⁸

Iz svega navedenog možemo zaključiti da je vrsta politike, koja će biti proučavana za potrebe ovog završnog rada, javna politika. To nas dovodi do navođenja pomnijeg razmatranja javnih politika prema Colebatchu koji navodi kako su javne politike usmjerene ka ostvarivanju ciljeva, za razliku od politika koje su usmjerene na procese i sudionike.⁹ Petak

⁶Ibid.

⁷politika. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krležja, 2020. Pristupljeno 9. 1. 2020. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49240>

⁸Ibid.

⁹Švob-Đokić, N. (ur.) (2010) *Kultura/Multikultura*, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, str. 91.

pak, objašnjava kako su javne politike one koje se „odnose na proces kolektivnog odlučivanja kojim se nastoji postići neki društveno poželjan cilj.“¹⁰

Primorac Jaka prilikom definiranja kulturnih politika služi se definicijom Toby Millera i Georgea Yúdicea koji navode „kako se kulturna politika odnosi na institucionalne potpore koje usmjeravaju s jedne strane estetsku kreativnost, a sa druge sveukupni način života – kulturna politika je most između ova dva registra.“¹¹ Ista autorica pojašnjava kako je uglavnom kulturna politika javna politika usmjerena umjetnosti i kulturi koju određuju nadležna ministarstva (ili agencije) na nacionalnoj razini, ili (gradska) odjeljenja na lokalnoj razini (najčešći model u Europi), dok se u nekim zemljama ona ne definira na nacionalnoj razini (npr. u SAD- u agencija *National Endowment for the Arts* je vodeće tijelo koje donosi odluke o umjetnosti). Iako nadležna ministarstva donose zakone, mjere, ciljeve i ostale sastavnice politike, utjecaj na kulturne politike svakako imaju i nevladine organizacije, institucije privatnog sektora i razne zaklade.¹²

1.2. Povijesni pregled kulturne politike Europske Zajednice

Ideja europskog jedinstva, koja bi jamčila mir, javila se nakon Prvog svjetskog rata. Nakon Drugog svjetskog rata, ideju su poduprle federalističke intelektualne i političke stranke zalažući se za federalnu vladu uz raspodjelu moći na regionalnoj, nacionalnoj i nadnacionalnoj razini. S druge strane, unionisti, na čelu s Winstonom Churchillom, zalagali su se za opstanak suverenosti nacionalnih država, uz oblik suradnje. Spomenute podjele između federalista i unionista, i njihove različite ideje onemogućile su ambicije ideje europskog jedinstva.¹³

Prema Borovac-Pečarević, „naglašenost uloge kulture u Europi kao katalizatora europskog jedinstva, te uvjerenje da se politička i ekonomska integracija Europe ne može postići bez „duhovne dopune“ koju čini kulturno naslijeđe starog kontinenta, usvojeno je u rezoluciji u svibnju 1948. godine u Haagu, sa strane Kulturnog odbora kongresa Europe. Na temelju usvojene rezolucije, Odbor je predložio osnivanje Europskog centra za kulturu pod vodstvom Denisa de Rougemonta, što je i ostvareno 1950. godine u Genevi.“¹⁴

¹⁰Ibid.

¹¹Primorac, J. *Kulturne politike*, dostupno na: <https://www.culturenet.hr/default.aspx?ID=19>, pristupljeno 13. 1. 2020.

¹²Ibid.

¹³Kersan-Škabić, I. (2015) *Ekonomija Europske Unije*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, str. 54. – 59.; Borovac-Pečarević, M. (2014) *Perspektive razvoja europske kulturne politike: interkulturalni dijalog i multikulturalnost*, AGM, Zagreb, str. 85. – 86.

¹⁴Borovac-Pečarević, M. (2014) *Perspektive razvoja europske kulturne politike: interkulturalni dijalog i multikulturalnost*, str. 86.

Rimski ugovor iz 1957. godine područje kulture ne stavlja u politički okvir, no u samom Ugovoru nalaze se dvije reference o kulturi. Reference se odnose na nediskriminaciju i o izuzecima iz slobodnog kretanja roba.¹⁵

1973. godine u Kopenhagenu devet zemalja članica tadašnje Europske ekonomske zajednice potpisalo je Deklaraciju o europskom identitetu, u kojoj je prema Borovac-Pečarević „naglašen zajednički stav prema životu koji se temelji na društvu koje zadovoljava potrebe pojedinca te važnost kulture i kulturnog identiteta u daljnjoj integraciji na europskoj razini. Čelnici devet zemalja također su definirali europski identitet: pregled zajedničke baštine, interesi i posebne obveze zemalja članica, razina dostignute ujedinjenosti unutar Zajednice.“¹⁶

Godinu nakon, Europski parlament donosi Izvješće o stanju i potrebi restrukturiranja Europske zajednice u Europsku Uniju. U Izvješću se pozivalo na pitanja zaštite umjetnina i kulturnih spomenika, usklađivanje zakona u području autorskih prava, usklađivanje poreznog sustava koji se odnosi na kulturu. 1976. godine Parlament je ponovno ukazivao na potrebu kulturne suradnje i mogućnosti primjene Rimskog ugovora na aktualna kulturna pitanja.¹⁷

Sve do ranih 80-ih unutar Ekonomske zajednice pokretale su se kulturne inicijative, da bi se 80-ih počeli poduzimati konkretniji koraci osnaživanja europskog identiteta. Jedan od takvih koraka je svakako osnivanje Odbora za Europu ljudi 1984. godine od strane Vijeća Europske unije. Odbor je sljedeće godine pripremio dva izvješća u kojima se govori o pozitivnim utjecajima integracije na ljudske živote, po pitanju priznavanja diploma, projektima kulturne razmjene, bratimljenju gradova, programa za mladež, i slično. Godinu kasnije započeo je projekt biranja Europskog grada kulture, a ostvareni su i predloženi planovi akademske razmjene, bratimljenja gradova i prijevodi književnih djela.¹⁸

Prekretnica se očitava 1987. godine osnivanjem Vijeća ministara kulture i *ad hoc* komisije za kulturna pitanja, te usvajanjem dokumenta sa strane Parlamenta „Pokretanje kulturnih aktivnosti u EZ“.¹⁹

1.3. Razdoblje legalizacije kulturne politike u Europskoj Uniji

Ugovor iz Maastrichta ili Ugovor o Europskoj uniji potpisan je u veljači 1992. godine, te je time uspostavljena ekonomska i monetarna unija.²⁰ Tim je ugovorom prvi put kulturna politika postavljena kao službena člankom 128. koji navodi sljedeće:

¹⁵Ugovor o osnivanju Europske zajednice, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12002E/TXT>, pristupljeno 10. 1. 2020.

¹⁶Borovac-Pečarević, M. op.cit, str. 88.

¹⁷Ibid. str. 89.

¹⁸ Ibid. str. 90. – 94.

¹⁹Ibid. str. 94.

„1. Zajednica doprinosi procvatu kultura država članica, poštujući pritom njihovu nacionalnu i regionalnu raznolikost i stavlajući istodobno u prvi plan njihovo zajedničko kulturno naslijeđe.

2. Djelovanje Zajednice usmjereno je prema poticanju suradnje između država članica te, prema potrebi, podupiranju i dopunjavanju njihovog djelovanja u slijedećim područjima: – poboljšanju poznavanja i popularizacije kulture i povijesti europskih naroda – očuvanju i zaštiti kulturne baštine od europske važnosti – nekomercijalnoj kulturnoj razmjeni – umjetničkom i književnom stvaralaštvu, uključujući i stvaralaštvo u audiovizualnom sektoru.

3. Zajednica i države članice podupiru suradnju s trećim zemljama i međunarodnim organizacijama nadležnima u području kulture, osobito s Vijećem Europe.

4. Zajednica u svojem djelovanju uzima u obzir kulturne aspekte u okviru drugih odredaba ovog Ugovora.

5. Kako bi doprinijelo ostvarivanju ciljeva iz ovog članka, Vijeće: odlučujući u skladu s postupkom iz članka 189.b i nakon savjetovanja s Odborom regija, donosi poticajne mjere, pri čemu je isključeno bilo kakvo usklađivanje zakona i drugih propisa država članica.“²¹

Međutim, Ugovor nije prošao referendum u svim tadašnjim članicama EU-a, primjerice u Danskoj referendum nije uopće prošao, dok je u Francuskoj prošao zbog 0,01 % građana više koji su podržavali pitanje referenduma. U tom razdoblju raspravljalo se o deficitu demokracije, a od kulture i komunikacije očekivalo se moguće rješenje. Godine 1997. sklopljen je Ugovor iz Amsterdama, te je za pitanje kulture iznjedrio promjenu da je članak 128. Ugovora o EU, postao članak 151.²² 2005. godina obilježena je kao godina krize europskog identiteta s obzirom na referendumske ne Francuske i Nizozemske na prijedlog Europskog Ustava. „Na pravnoj razini, prijedlog Ustava imao je za cilj potvrditi da države članice imaju isključivo pravo mijenjanja zakona i pravilnika, ali je istodobno istaknuo ulogu Vijeća Europske unije, kao njezinog najvišeg tijela, da djeluje jednoglasno prilikom pregovora i sklapanja ugovora na području kulture i audio-vizualnih usluga u slučajevima kada je dovedena u pitanje kulturna i jezična raznolikost Europske unije.“²³

Borovac- Pečarević objašnjava pojavu problema percepcije europske kulture kao nečega što je nametnuto izvana, neprilagođeno osobnim potrebama građana i stoga percipirano kao moguća prijetnja. Također primjećuje kako tumačenjem i Matriškog, i

²⁰Kersan-Škabić, I. op. cit., str. 62. -63.

²¹Ugovor o Europskoj uniji (92/c 191/01), članak 128., dostupno na: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11992M_Ugovor_o_EU-u_hrv.pdf, pristupljeno 5. 1. 2020.

²²Borovac- Pečarević, M. op. cit., str. 95.

²³Ibid. str. 96.

Amsterdamskog i Lisabonskog ugovora jasno kako ni tijela EU-a nisu egzaktna i sigurna u definiranju pojma europske kulture. „Vjerna svojoj gospodarskoj misiji, EU definira kulturu prvenstveno kao važan sektor kojemu su potrebni raznovrsni izvori financiranja. U spomenutim ugovorima navodi se zajednička povijest i vrijednosti ili europska kultura i nasljeđe, ali ostaje nejasno što oni zapravo predstavljaju.“²⁴

Owen-Vandersluis u knjizi *Ethics and cultural policy in a global economy* proučava kulturne politike Europske unije te zaključuje da „postoji nerazriješen odnos između jedinstva i različitosti ili, različito izraženo, između želja za izgradnjom snažne i emotivne europske zajednice i želje za uvažavanjem pretpostavljene prevlasti države u kulturnoj sferi, uključujući raznolikost za koju se pretpostavlja da se podrazumijeva. Drugo, postoji latentna napetost između želje zajednice da se iskoristi kulturna aktivnost kao element ekonomskog razvoja i želje za izgradnjom zajedničke europske kulture kao osnove europske građanske vladavine.“²⁵

Iako su devedesete godine obilježene pokretanjem programa na području kulture: *Kaleidoscope* (vizualna umjetnost), *Ariane* (književnost i prijevodi) i *Raphael* (Kulturna baština) i okvirni program MEDIA (audiovizualni sektor), prema Borovac- Pečarević „tek se 2007. godine s pojavom prve europske kulturne strategije – *Europske agende za kulturu u globaliziranom svijetu* – EU odlučila ozbiljnije pozabaviti pitanjem kulture koncentrirajući se na tri područja – interkulturalni dijalog, kulturu kao katalizator kreativnosti i kulturu u vanjskim odnosima.“²⁶

Najnovije generacije javnih politika su *Strategija Europa 2020.* i projekt *Europa 2030.* koje ističu važnost inovacija, stvaralaštva i znanja, oslanjajući se na ljudski kapital, uz promicanje europskih vrijednosti.²⁷

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je kulturna politika EU-a temeljena na odgovornosti država članica prema načelu supsidijarnosti, te ona podržava, koordinira ili dopunjava djelovanje država članica nastojeći istaknuti europsku zajedničku kulturnu baštinu. Politika se ostvaruje instrumentima koje EU naziva programima i fondovima, o čemu će biti više rečeno u sljedećim poglavljima.

²⁴Ibid.

²⁵Owen-Vandersluis, S. (2003) *Ethics and cultural policy in a global economy*, PALGRAVE MACMILLAN, New York, str. 166.

²⁶Borovac- Pečarević, M. op. cit., str.102.

²⁷Ibid.

2. PROGRAMI KULTURNIH POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Osim zakona, direktiva i uredbi, programi su sastavni dio europskih javnih politika. U sljedećim potpoglavljima objasniti će se pojmovno određenje programa EU-a, navest će se temeljne karakteristike programa vezanih uz kulturu koji su se održavali od 2007. godine, te će se detaljnije obraditi aktualni program Kreativna Europa.

2.1. Pojmovno određenje programa Europske unije

Dorotić ih je definirao kao skup integriranih aktivnosti kojima je cilj poticanje suradnje među državama članicama na svim područjima koja se tiču zajedničkih politika, temeljem posebne stavke Općeg proračuna EU-a.²⁸

Na internet stranici Eufondovi.hr napominju da iako su programi Unije, temeljem posebne stavke u Općem proračunu EU, u pravilu namijenjeni državama članicama Europske unije, neki od njih otvoreni su i državama koje se nalaze u procesu pridruživanja Europskoj uniji. S obzirom da države koje se nalaze u procesu pridruživanja ne sudjeluju u proračunu EU, dužne su platiti članarinu za sudjelovanje u programima.²⁹

Financijsko upravljanje i implementacija programa se odvija na centraliziran način, dakle, Europska komisija i opće uprave zadužene za određene programe snose odgovornost za navedeno. Odgovornost za provođenje programa, ovisno o provedbenim pravilima, najčešće snose specijalizirane agencije Europske komisije i akreditirane specijalne agencije na nacionalnoj razini. Europska komisija također raspisuje natječaje za dostavu projekata, dok odgovorna ministarstva koordiniraju programe na nacionalnoj razini.³⁰

U sljedećim potpoglavljima obradit će se programi koji su vezani uz kulturu i audiovizualni sektor, no važno je napomenuti kako postoji mnogo programa Europske unije koji nisu specijalizirani za područje kulture, ali na neizravan način zahvaćaju kulturne djelatnosti. Prema Dorotiću takvi programi specijalizirani su za područja kao što je obrazovanje, zapošljavanje, inovacije, kreativnost te društvenu i ekonomsku koheziju, na način da potiču suradnju, mobilnost i kulturne razmjene te da promiču aktivno europsko građanstvo.³¹

2.2. Programi Kultura 2007. – 2013. i MEDIA 2007.

Nakon provedbe programa Kultura 2000 (2000. –2006.), 1. siječnja 2007. godine započela je provedba programa Kultura 2007. - 2013. s proračunom u iznosu od 400 milijuna

²⁸Švob-Đokić, N. (ur.) op.cit.,str.94.

²⁹Programi Unije, dostupno na: <https://eufondovi.hr/fondovi/programi-unije>, pristupljeno 5. 1. 2020.

³⁰Paraf. Švob-Đokić, N. (ur.) op.cit.,str.94.

³¹Ibid. str. 96.

eura za podršku projektima i aktivnostima namijenjenim zaštiti i promicanju kulturne raznolikosti i baštine. Ta inicijativa Europske unije podržala je višegodišnje projekte i mjere suradnje, kao i razne akcije i inicijative, kulturne organizacije, te je rezultirala brojnim analizama i aktivnostima širenja kulturne politike.³²

Program je u ingerenciji Opće uprave za obrazovanje i kulturu Europske komisije (*Directorate General for Education and Culture – DG EAC*) i Izvršnu agenciju za obrazovanje, audiovizualni sektor i kulturu (*Education, Audiovisual & Culture Executive Agency*). U svakoj zemlji članici EU-a ustrojeni su CCP odjeli (Cultural Contact Point), koji se financiraju programom, a zaduženi su za koordinaciju, održavanje seminara, informativnih dana, radionica te individualnih konzultacija i praktičnih informacija koje se tiču sudjelovanja u programu Kultura na nacionalnom nivou.³³

Istaknut cilj programa bio je unaprijeđenje zajedničkog europskog kulturnog područja utemeljenog na zajedničkoj kulturnoj baštini jačanjem kulturne suradnje između kulturnih stvaratelja, korisnika i institucija zemalja koje sudjeluju u navedenom programu, a s ciljem poticanja na stvaranje europskog državljanstva. Posebni ciljevi programa bili su:

- promicanje transnacionalne mobilnosti zaposlenika u kulturnom sektoru,
- promicanje transnacionalnog kretanja djela i kulturnih te umjetničkih proizvoda te,
- promicanje međukulturnog dijaloga.³⁴

Program MEDIA 2007 (2007. – 2013.) četvrti je višegodišnji program od 1991. godine, s proračunom u iznosu od 755 milijuna eura za potporu projektima i aktivnostima namijenjenim za podršku razvoju i distribuciji tisuća filmova, kao i treninzima, festivalima i promocijskim projektima na cijelom kontinentu. Za operativno upravljanje programom odgovorne su bile Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (EACEA) i Opća uprava za obrazovanje i kulturu Europske komisije (*Directorate General for Education and Culture – DG EAC*). Posebni ciljevi programa bili su:

- ojačati audiovizualni sektor,
- povećati promet europskih audiovizualnih djela unutar i izvan Europske unije,
- ojačati konkurentnost olakšavajući pristup financiranju i promičući uporabu digitalnih tehnologija.³⁵

³²Službene stranice Europske unije, *Kreativna Europa*, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programme/culture_en, pristupljeno 10. 1. 2020

³³Službene stranice Ministarstva kulture, *Program Kultura*, dostupno na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7542>, pristupljeno 10. 1. 2020.

³⁴Paraf. Borovac-Pečarević, M. op.cit., str. 155.

³⁵Službene stranice Europske Komisije, *Kreativna Europa*, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programmes/media_en, pristupljeno 12. 1. 2020.

Provođenjem aktivnosti kao što su osposobljavanje profesionalaca u sektoru, razvoj proizvodnih projekata, distribucija filmova i audiovizualnih programa, promocija filmova i audiovizualnih programa, podrška filmskim festivalima, promicanje uporabe novih tehnologija, program MEDIA 2007. od svog stvaranja, podržao je razvoj i distribuciju tisuća filmova, festivale i promotivne projekte na cijelom kontinentu. Inicijativa MEDIA Mundus dodatni je program pokrenut radi jačanja globalne suradnje između stručnjaka iz audiovizualne industrije iz EU-a i izvan EU.³⁶

2.3. Program Kreativna Europa 2013. - 2020.

Aktualni program Kreativna Europa (2014. – 2020.) objedinjava do sada posebne programe potpore kulturnom i audiovizualnom sektoru u zajednički program otvoren svim kulturnim i kreativnim industrijama s proračunom od 1,46 milijardi eura za sedmogodišnje programsko razdoblje. Tim su krovnim programom obuhvaćeni prethodno spomenuti programi Unije. Program se sastoji od tri potprograma: MEDIA, Kultura i međusektorskog programa. Programom upravlja Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu, te se njezino sjedište nalazi u Bruxellesu.³⁷

Program je pokrenut s ciljem odgovora na izazove promjena s kojima se kulturni i kreativni sektor suočavaju, a koje su pod utjecajem digitalizacije i globalizacije, fragmentiranja tržišta povezanog s jezičnom raznolikošću, teškoće u dostupnosti financiranja, te složenost administrativnih postupaka i nedostatak usporedivih podataka, koji svi zahtijevaju djelovanje na razini Unije. Smatra se da Europska unija na izazove treba odgovoriti promicanjem europske kulturne i jezične raznolikosti i jačanjem konkurentnosti u kulturnim, audiovizualnim i kreativnim sektorima Europske unije.³⁸

Prema članku 3. Uredbe o uspostavi programa (dalje u tekstu Uredba) opći ciljevi Programa su:

(a) zaštita, razvoj i promicanje europske kulturne i jezične raznolikosti i promicanje europske kulturne baštine; (b) jačanje konkurentnosti europskih kulturnih i kreativnih sektora, posebno audiovizualnog sektora, s ciljem promicanja pametnog, održivog i uključivog rasta.³⁹ Prema članku 4. Uredbe posebni ciljevi Programa su:

³⁶Ibid.

³⁷Katarzyna, Anna Iskra, (2019.), *Informativni članci o Europskoj Uniji; Kultura*, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/137/kultura>, pristupljeno 10. 1. 2020.

³⁸UREDBA (EU) br. 1295/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o uspostavi programa Kreativna Europa (2014. - 2020.) i stavljanju izvan snage odluka br. 1718/2006/EZ, br. 1855/2006/EZ i br. 1041/2009/EZ, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1295/oj?locale=hr>, pristupljeno 10. 1. 2020.

³⁹Ibid.

(a) podupirati sposobnost transnacionalnog i međunarodnog djelovanja europskih kulturnih i kreativnih sektora; (b) promicati transnacionalno kruženje kulturnih i kreativnih djela i transnacionalnu mobilnost kulturnih i kreativnih aktera, posebno umjetnika, kao i doseći novu i proširenu publiku i poboljšati pristup kulturnim i kreativnim djelima u Uniji i izvan nje uz poseban naglasak na djeci, mladim osobama, osobama s invaliditetom i nedovoljno zastupljenim skupinama; (c) jačati financijsku sposobnost MSP-ova i mikroorganizacija te malih i srednjih organizacija u kulturnim i kreativnim sektorima na održiv način, istodobno težeći osiguranju uravnotežene geografske pokrivenosti i sektorske zastupljenosti; (d) poticati razvoj politika, inovacije, kreativnost, razvoj publike i nove poslovne i upravljačke modele kroz potporu za transnacionalnu političku suradnju.⁴⁰

Prema članku 8. Uredbe u Programu mogu sudjelovati države EU-a, pod uvjetom da ispunjavaju određene uvjete, zemlje EFTA-e, zemlje kandidatkinje i potencijalne zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u i zemlje obuhvaćene politikom susjedstva EU-a (Armenija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Gruzija, Moldavija, Ukrajina, Alžir, Egipat, Maroko, Tunis, Jordan, Libanon, Libija, Palestina, Sirija i Izrael). Također, u okviru Programa dopušta se suradnja i zajednička djelovanja sa zemljama koje ne sudjeluju u Programu i s međunarodnim organizacijama koje su aktivne u kulturnim i kreativnim sektorima kao što su UNESCO, Vijeće Europe, OECD ili WIPO na temelju zajedničkih doprinosa ostvarivanju ciljeva Programa.⁴¹

Nadalje u Uredbi iznose se prioriteti triju potprograma i mjere potpore potprograma što će biti prikazano u slijedećim potpoglavljima.

2.3.1. Potprogram MEDIA

Kako bi djelovanje audiovizualnog sektora bilo transnacionalno, potrebno je ojačati kapacitete, stoga su prioriteti potprograma slijedeći:

I) olakšavanje stjecanja i unapređenja vještina i kompetencija audiovizualnih stručnjaka i razvoj mreža, uključujući upotrebu digitalnih tehnologija radi osiguranja prilagodbe trendovima na tržištu, testiranje novih pristupa razvijanju publike i poslovnih modela;

II) povećati kapacitet audiovizualnih subjekata za razvoj europskih audiovizualnih djela s potencijalom za cirkulaciju u Uniji i šire te poticati europske i međunarodne koprodukcije, uključujući s pružateljima televizijskih usluga:

⁴⁰Ibid.

⁴¹Ibid.

III) potaknuti razmjenu između poduzetnika olakšavajući pristup tržištima i poslovnim alatima, omogućujući tako audiovizualnim subjektima da povećaju vidljivost svojih projekata u Uniji i na međunarodnim tržištima.

Kako bi se promicala transnacionalna cirkulacija prioriteta potprograma su slijedeći:

- I) podržati kinematografsku distribuciju transnacionalnim marketingom, brendiranjem, distribucijom i emitiranjem audiovizualnih djela;
- II) promicati transnacionalni marketing, brendiranje i distribuciju audiovizualnih djela na svim ostalim ne-kinematografskim platformama;
- III) podržati razvoj publike kao sredstvo za poticanje interesa i poboljšanje pristupa europskim audiovizualnim djelima, posebno promotivnim aktivnostima, događajima, filmskoj kulturi i festivalima;
- IV) promovirati nove načine distribucije kako bi se omogućilo stvaranje novih poslovnih modela.⁴²

Kako bi se provedeli prioriteta utvrđeni u članku 9., potprogram MEDIA pruža mjere potpore za:

- I) razviti širok spektar mjera za osposobljavanje koje promiču stjecanje i poboljšanje vještina i kompetencija audiovizualnih profesionalaca, razmjenu znanja i inicijative za umrežavanje, uključujući integraciju digitalnih tehnologija;
- II) razvoj europskih audiovizualnih djela, posebice kinematografskih i televizijskih djela poput igranih, dokumentarnih, dječjih i animiranih filmova, te interaktivnih djela poput videoigara i multimedije s većim potencijalom za prekograničnu cirkulaciju;
- III) aktivnosti usmjerene na potporu europskim audiovizualnim producentima, posebno neovisnim producentima, kako bi se olakšala europska i međunarodna koprodukcija audiovizualnih djela, uključujući televizijske radove;
- IV) aktivnosti koje pomažu europskim i međunarodnim koprodukcijskim partnerima u prikupljanju i / ili pružanju neizravne potpore audiovizualnim djelima koproduciranima iz međunarodnih koprodukcijskih fondova sa sjedištem u zemlji koja sudjeluje u programu;
- V) olakšavanje pristupa profesionalnim komercijalnim događajima i tržištima audiovizualnog sektora te korištenja internetskim poslovnim alatima unutar i izvan Unije;
- VI) uspostaviti sustav podrške za distribuciju nenacionalnih europskih filmova kroz kinematografsku distribuciju i druge platforme, kao i za međunarodne prodajne aktivnosti, posebno za podnaslov, sinkronizaciju i audio opis audiovizualnih djela;

⁴²Ibid. članak 9.

VII) olakšati cirkulaciju europskih filmova širom svijeta i međunarodnih filmova u Uniji na svim distribucijskim platformama, putem projekata međunarodne suradnje u audiovizualnom sektoru;

VIII) inicijative za isticanje i promicanje raznolikosti europskih audiovizualnih djela, uključujući kratke filmove, na festivalima i drugim promotivnim događajima;

IX) aktivnosti usmjerene na promicanje filmske kulture i povećanje svijesti javnosti o europskim audiovizualnim djelima i njihovom interesu za ta djela, posebno mladih, uključujući njihovu audiovizualnu i kinematografsku baštinu;

X) inovativne akcije kojima se testiraju novi poslovni modeli i alati u područjima na koja će vjerojatno utjecati uvođenje i uporaba digitalnih tehnologija.⁴³

2.3.2. Potprogram Kultura

Prioriteti za jačanje kapaciteta kulturnog i kreativnog sektora da djeluju na transnacionalnoj razini jesu:

I) podržati akcije kojima se kulturnim i kreativnim akterima pružaju vještine, kompetencije i znanja koja doprinose jačanju kulturnog i kreativnog sektora, posebno promicanjem prilagodbe digitalnim tehnologijama, testiranjem inovativnih pristupa za razvoj publika i isprobavanja novih modela poslovanja i upravljanja;

II) podržati akcije koje omogućuju kulturnim i kreativnim akterima suradnju na međunarodnoj razini i internacionalizaciju njihovih karijera i aktivnosti u Uniji i šire, kad je to moguće, na temelju dugoročnih strategija;

III) podržati jačanje europskih kulturnih i kreativnih organizacija i stvaranje međunarodnih mreža kako bi se olakšao pristup profesionalnim mogućnostima.

Prioriteti na području promicanja transnacionalne cirkulacije i mobilnosti su sljedeći:

I) podržati međunarodne nastupe, događanja, izložbe i festivale;

II) podržati cirkulaciju europske literature s ciljem osiguranja njezine najšire moguće dostupnosti;

III) podržati razvoj publike kao sredstva za poticanje interesa za europska kulturna i stvaralačka djela, kao i za materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, kao i za poboljšanje pristupa tim djelima i baštini.⁴⁴

Mjere potpore potprograma Kultura

Da bi se implementirali prioriteti definirani u članku 12. Podprogram Kultura podržava:

⁴³ Ibid. članak 10.

⁴⁴ Ibid. članak 12.

- I) projekte transnacionalne suradnje koji okupljaju kulturne i kreativne organizacije iz različitih država radi obavljanja sektorskih ili međusektorskih aktivnosti;
- II) aktivnosti europskih mreža kulturnih i kreativnih organizacija iz različitih država;
- III) aktivnosti europskih organizacija koje podržavaju razvoj mladih talenata i transnacionalnu mobilnost kulturnih i kreativnih aktera i cirkulaciju djela, s potencijalom da ima širok utjecaj na kulturni i kreativni sektor i stvori trajne učinke;
- IV) književni prijevod i njegovo daljnje promicanje;
- V) posebne akcije za povećanje vidljivosti raznolikosti i bogatstva europskih kultura i promicanja interkulturalnog dijaloga i međusobnog razumijevanja, uključujući kulturne nagrade Unije, funkcioniranje Europske prijestolnice kulture i Oznake europske baštine.⁴⁵

2.3.3. Međusektorski potprogram

Komisija uspostavlja instrument jamstva za kulturni i kreativni sektor.

1. Instrument jamstva djeluje kao neovisan instrument, a utvrđen je i njime se upravlja u skladu s glavom VIII. Financijske uredbe.

2. Instrument jamstva mora imati sljedeće prioritete:

I) olakšati pristup financiranju za mala i srednja poduzeća i mikroorganizacije te male i srednje organizacije u kulturnom i kreativnom sektoru;

II) povećati sposobnost financijskih posrednika koji su uključeni u procjenu rizika povezanih s malim i srednjim poduzećima i mikroorganizacijama te malim i srednjim poduzećima u kulturnom i kreativnom sektoru i njihovim projektima, posebno tehničkom pomoći, jačanje znanja i mjere umrežavanja.

3. U skladu s člankom 139. stavkom 4. Financijske uredbe, Komisija provodi jamstveni instrument posrednim upravljanjem, povjeravanjem zadataka iz članka 58. stavka 1., c.), točka iii). te uredbe, u skladu s odredbama sporazuma između Komisije i EIF-a.⁴⁶

Da bi se promicala transnacionalna politička suradnja, međusektorski podprogram mora podržavati:

I) prekograničnu razmjenu iskustava i znanja o novim modelima poslovanja i upravljanja, aktivnostima međusobnog učenja i mrežama između kulturnih i kreativnih organizacija i donositelja odluka u vezi s razvojem kulturnog i kreativnog sektora, sa promocijom digitalnih mreža, prema potrebi;

⁴⁵ Ibid. članak 13.

⁴⁶ Ibid. članak 14.

II) prikupljanje podataka o tržištima, studije, analiza tržišta rada i potreba za vještinama, analiza europskih i nacionalnih kulturnih politika i podrška za statistička istraživanja na temelju sektorskih instrumenata i kriterija i procjena, uključujući mjerenje svih aspekata utjecaja Programa;

III) plaćanje članarine Unije u Opservatoriju, zbog poticanja prikupljanja i analize podataka u audiovizualnom sektoru.

IV) testiranje novih međusektorskih poslovnih praksi za financiranje, širenje i unovčavanje kreativnosti;

V) konferencije, seminari i politički dijalozi, uključujući one vezane uz medijsku i kulturnu pismenost, te poticanje digitalnog umrežavanja, ako je potrebno.

VI) deskovi Kreativne Europe iz članka 16. i izvršavanje njihovih zadataka.⁴⁷

Da bi pregled europskih kulturnih programa bio potpun i temeljit, potrebno je obraditi i tematiku Vijeća Europe i brojnih inicijativa i programa koje su plod uprave te međunarodne i međuvladine organizacije, što će biti prikazano u idućem poglavlju.

⁴⁷ Ibid. članak 15.

3. KULTURNI PROGRAMI VIJEĆA EUROPE

5. svibnja 1949. godine Vijeće Europe, čije je sjedište u Strasbourgu, u Francuskoj, formiralo je u Londonu deset europskih država s ciljem konsolidacije demokracije, vladavine prava i zaštite ljudskih prava na europskom kontinentu kako se strahote dvaju svjetskih ratova ne bi ponovile. Ta je najstarija europska organizacija još davnih 60-ih shvaćala da je kultura čvrsta poveznica naroda na europskom prostoru, te je, osim promicanja temeljnih načela, Vijeće Europe bilo, i još uvijek jest, vrlo aktivno u zaštiti i promociji zajedničke europske kulturne baštine.⁴⁸

3.1. Program Kulturne rute

Program Kulturne rute ili Kulturni itinerari (eng. Cultural Routes) pokrenulo je Vijeće Europe 1987. deklaracijom *Santiago de Compostela* sa sljedećim ciljevima:

1. suočavajući europsku javnost sa zajedničkim kulturnim identitetom pridonositi njegovom većem vizibilitetu i poštovanju;
2. očuvanjem i unaprijeđivanjem europske kulturne baštine, pridonositi poboljšanju života, te društvenom, ekonomskom i kulturnom razvoju;
3. omogućiti javnosti inovativnu mogućnost ispunjavanja slobodnog vremena kulturnim turizmom, tj. aktivnostima i lokalitetima koje su uz to vezane.⁴⁹

„Europski kulturni itinerar definiran je kao itinerar koji prolazi kroz jednu ili dvije zemlje ili regije, a organiziran je na temu čiji je povijesni, umjetnički ili društveni interes očigledno europski, bilo po osobinama geografske rute koju slijedi, bilo po svojoj prirodi i/ili opsegu i značenju. Primjena pojma europski na itinerar podrazumijeva važnost i kulturnu dimenziju koja prelazi lokalne granice. Itinerar se zasniva na mnoštvu osobina koja predstavljaju europsku kulturu u cjelini, a uključuje mjesta bogata povijesnim asocijacijama.“⁵⁰

„Kulturni putevi Vijeća Europe poziv su na putovanje i otkrivanje bogatog i raznolikog nasljeđa Europe spajanjem ljudi i mjesta u mreže zajedničke povijesti i baštine. U praksi se primjenjuju vrijednosti Vijeća Europe: ljudska prava, kulturna raznolikost, međukulturalni dijalog i prekogranične međusobne razmjene.“⁵¹

⁴⁸Jelinčić D.A. op.cit., str. 98. – 99.; Ministarstvo kulture, *Vijeće Europe*, dostupno na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=276>, pristupljeno 10. 1. 2020.

⁴⁹Jelinčić, D.A. op.cit., str. 100.

⁵⁰Ibid.

⁵¹Službene stranice Vijeća Europe, *Kulturne rute*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>, pristupljeno 15. 1. 2020.

Program nudi široku paletu aktivnosti obrazovanja i dokolice za sve građane diljem Europe i šire, a ključni su resursi za odgovoran turizam i održivi razvoj. Obuhvaćaju niz različitih tema, od arhitekture i krajolika do religioznih utjecaja, od gastronomije i nematerijalne baštine do važnih ličnosti europske umjetnosti, glazbe i književnosti.⁵² „Danas ovaj program uključuje preko 2000 partnera i pokriva gotovo 30 tema:

- Hodočasnički tematski putovi (Santiago de Compostela, Via Francigena, Putovi Sv. Mihovila);
- Ruralni habitat (Arhitektura bez granica, Ruralni habitat na Pirenejima);
- Europski putovi svile i tekstila;
- Put baroka;
- Putovi monastičkog utjecaja;
- Keltski putovi;
- Putovi povijesnih i legendarnih osoba (Mozartov put, Schickhardtovi itinerari, Put Sv. Martina, Put Don Quiotea) ;
- Vikinški i normanski putovi;
- Hanzeatski putovi;
- Putovi parkova i vrtova;
- Putovi utvrđene vojne arhitekture (Wenzelov itinerar);
- Granice književnosti, Pont de l'Europe;
- Europski putovi židovskog nasljeđa;
- Put kastiljskog jezika i njegova ekspanzija na Mediteranu, Sefardski putovi;
- Industrijska baština u Europi (Putovi željeza na Pirenejima, Put željeza u Srednjoj Europi);
- Putovi maslina;
- Via Regia;
- Europski putovi migracijskog nasljeđa;
- Ruta europskih gradova otkrića;
- Živuća umjetnost i europski identitet;
- Putovi feničana;
- Putovi humanizma;
- Put naslijeđa Al-Andalus;

⁵² Ibid.

- Put sjevernog svjetla;
- Popularni festivali i rituali u Europi;
- Ciganski putovi;
- Kulturni putovi Jugoistočne Europe;
- Via Carolingia;
- Transromanica – putovi romaničkog naslijeđa u Europi.⁵³

Vijeće Europe na ovom Programu ostvaruje suradnju s međunarodnim organizacijama (UNESCO, EU), nacionalnim vladama, regionalnim i lokalnim vlastima, nevladinim organizacijama i sveučilištima⁵⁴.

Da bi bilo moguće uključiti se u program i razviti kulturnu rutu potrebno je „definirati temu koja je reprezentativna za europske vrijednosti i zajednička je za nekoliko europskih zemalja; prepoznati materijalne i nematerijalne elemente baštine; stvoriti mrežu koja uključuje najmanje tri zemlje, s pravnim statusom; koordinirati zajedničke aktivnosti u glavnom području djelovanja; te osigurati zajedničku vidljivost i koherentnost projekta diljem Europe.“⁵⁵ Sve nabrojane aktivnosti također trebaju proći određene kriterije, koji se dijele na tri kategorije: kriteriji za teme, kriteriji za polja djelovanja i kriteriji mreže. Kriteriji za teme se primjerice zahtijevaju da teme moraju predstavljati zajedničke europske vrijednosti i biti istražene i razvijene od grupa multidisciplinarnih stručnjaka iz raznih regija Europe, te ilustrirati europsku povijest i raznolikost pridonoseći pritom kulturnoj i obrazovnoj razmjeni mladih, te naposljetku teme moraju omogućavati razvoj inicijativa i inovativnih projekata u polju kulturnog turizma i održivog kulturnog razvoja, implementirajući pritom dugoročne multilateralne projekte suradnje u različitim sektorima i područjima multidisciplinarnošću.⁵⁶

Kako se Program razvijao nametnula se potreba za institucijom koja bi se bavila daljnjim razvojem i nadgledanjem Programa. Stoga je deset godina nakon osnutka Programa osnovan *Europski institut kulturnih itinerara (European Institute of Cultural Routes)* u Luksemburgu. Osim što razvija i prati Program, Institut priprema izvješća i studije, procesuirajući prijedloge za nove kulturne rute i aktivnosti, bavi se evaluacijom i koordinacijom mreža koje

⁵³Jelinčić, D.A. op.cit., str. 102. - 103.

⁵⁴Ibid. str. 104.

⁵⁵Službene stranice Vijeća Europe i Europske unije, *Kako postati certificiranom Kulturnom rutom Vijeća Europe*, [https://pjp-eu.coe.int/en/web/cultural-routes-and-regional-development/certification-guidelines#%2242276542%22:\[0\]](https://pjp-eu.coe.int/en/web/cultural-routes-and-regional-development/certification-guidelines#%2242276542%22:[0]), pristupljeno 15. 1. 2020.

⁵⁶Ibid.

su odgovorne za rad na Programu, te provodi europske projekte promicanja veće svijesti o postojećim vezama između kulturne baštine, turizma, regionalnog razvoja i okoliša.⁵⁷

3.2. Program Kulturno i prirodno nasljeđe

Kooperacijski program Kulturno i prirodno nasljeđe (*Cultural and Natural Heritage*) čine projekti koji su vezani uz kulturne i prirodne baštine Europe, te su važni u ostvarivanju prethodno spomenutih ciljeva Vijeća Europe.⁵⁸

3.2.1. Dani europske baštine

„Uz potporu Europske unije, 1991. godine Vijeće Europe službeno je proglasilo projekt Dana europske baštine (European Heritage Days). Otada odgovornost za organizaciju projekta preuzima koordinacijski ured koji je nominiran na određeni period i seli se iz zemlje u zemlju.“⁵⁹

Projekt je pokrenut s ciljevima da se građani Europe bolje upoznaju s vlastitom baštinom unatoč različitostima u jeziku i kulturi, te da bi se stvorio otvoreniji stav prema drugome, odnosno nepoznatome, suprostavljajući se pritom ksenofobiji i netoleranciji, tragajući za identitetom i uspostavom kolektivne memorije. Jedan od ciljeva je i podizanje svijesti o značaju baštine, te priprema „za buduću reappropriaciju, reinterpretaciju i repozicioniranje kulturnih tragova prošlosti u njihov politički, društveni i gospodarski kontekst.“⁶⁰

Načela rada i aktivnosti projekta definirana su pod zajedničkim europskim nazivnikom 1991.:

1. Održavanje se odvija u rujnu;
2. Lokaliteti i spomenici koji inače nisu otvoreni i pristupačni javnosti uključeni su u program, dok ostali lokaliteti koji su otvoreni tijekom godine imaju mogućnost uključiti se u program ako nude poseban program (izložbe, posjet uz vodiča, koncerti, predavanja);
3. Ulaz treba biti besplatan ili je cijena ulaznice snižena;
4. Program Dana europske baštine treba uključivati svojim aktivnostima javnost, posebno mlade i školare;

⁵⁷ Službene stranice Vijeća Europe, *Europski institut kulturnih itinerara*, <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about-the-eicr>, pristupljeno 20. 1. 2020.

⁵⁸ Jelinčić, D.A. op.cit. pod., str.106. -107.

⁵⁹ Ibid. str.107.

⁶⁰ Ibid. str.107. - 108.

5. Sve zemlje trebaju se služiti službenim nazivom Programa, dok zemlje koje su prije osnivanja Programa imale slične aktivnosti pod nekim drugim nazivom, sada trebaju istaknuti da je manifestacija dio Programa;
6. Logo *Dana europske baštine* treba biti u promidžbenom materijalu, a zastava na građevinama koje su dostupne javnosti za vrijeme trajanja programa.⁶¹

3.2.2. Europska mreža baštine

U suradnji s Europskom unijom, Vijeće Europe započinje jedinstveni projekt *Europska mreža baštine (European Heritage Network)* 1999. godine. Projekt se naziva i kraticom HEREIN. Prema Jelinčić HEREIN predstavlja „permanentan informacijski sustav Vijeća Europe koji povezuje europske vladine odjele odgovorne za očuvanje kulturne baštine i referentno je mjesto za administratore, profesionalce, istraživače i nevladine organizacije koje su aktivne u ovom području.“⁶²

HEREIN nudi baze podataka koja sadrži europske politike baštine po zemaljama i doprinosi međunarodnoj suradnji uslužujući pritom vlasti, profesionalce, javnost i istraživače, te služeći kao instrument implementacije i nadgledanja europskih konvencija o arhitektonskoj i arheološkoj baštini.⁶³

3.2.3. Europska konvencija o krajoliku

Europska konvencija o krajoliku Vijeća Europe (European Landscape Convention) promiče zaštitu, upravljanje i planiranje krajolika i organizira međunarodnu suradnju o pitanjima krajolika. Prihvaćena je 2000. godine.⁶⁴

„Konvencija definira krajolik kao zonu ili područje u kojem se odražava djelovanje i interakcija prirodnih i /ili ljudskih faktora. Ta definicija odražava ideju da krajolici tijekom vremena evoluiraju jer su podložni prirodnim silama i ljudskim aktivnostima. Ona također naglašava kako krajolici čine cjelinu čije prirodne i kulturne komponente treba promišljati u kontekstu zajedništva, a nikako odvojeno“⁶⁵

Jelinčić kao značajniju aktivnost projekta izdvaja *Europsku nagradu za krajolike Vijeća Europe* koja se dodjeljuje se lokalnim ili regionalnim vlastima, nevladinim organizacijama koje uvode politike mjere zaštite, upravljanja i planiranja krajolika.⁶⁶

⁶¹ Ibid. str. 108.

⁶² Ibid. str.109.

⁶³Ibid. str.109. – 110.

⁶⁴Službene stranice Vijeća Europe, *Europska konvencija o krajoliku*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/landscape>, pristupljeno 20. 1. 2020.

⁶⁵Jelinčić, D.A. op.cit., str. 110.

⁶⁶Ibid.

3.2.4. Obrazovanje u području baštine

Projekt *Obrazovanje u području baštine (Heritage Education)* ostvaruje partnerski odnos između dvaju sektora, kulture i obrazovanja na način da u sektor obrazovanja uključuje područje kulturne baštine. Vijeće Europe izdalo je *Preporuke za obrazovanje u području baštine* kojima regulira svrhu, implemetaciju i dokumentaciju ovog projekta. „Definicija obrazovanja u području baštine označava sustav poduke koji se zasniva na temi kulturne baštine i uključuje aktivne obrazovne metode, pristup tematskog učenja u okviru svih predmeta kroz koje se tema provlači (*inter-curricula*), partnerstvo sektora kulture i obrazovanja, a služi se skalom načina komunikacije i izraza.“⁶⁷

Jelinčić od brojnih aktinosti projekta izdvaja *Predavanja o europskoj baštini* koja svojim radom uključuju međunarodnu razmjenu škola, dio su nastavnog plana, ali i terenskog rada izvan škole, te su implementirana na razinama škola, sveučilišta ali i struke kulture.⁶⁸

⁶⁷Ibid. str. 111.

⁶⁸Ibid.

4.EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE: RIJEKA 2020.

4.1.Povijest, proces imenovanja i ciljevi projekta EPK

Projekt *Europska prijestolnica kulture* ili prvotnog naziva *Europski grad kulture* jedan je od najpoznatijih EU projekata koji je započeo zahvaljujući inicijativi tadašnje grčke ministrice kulture Meline Mercouri 1985. godine. Ideja na kojoj se Projekt temelji jest postavljanje gradova u središte kulturnog života diljem Europe, da bi se kroz kulturu i umjetnički izričaj poboljšala kvaliteta života u tim gradovima i ojačao osjećaj za zajednicu.⁶⁹

Kao što je već spomenuto, projekt je započeo 1985. godine, te je prvi grad koji je nosio titulu EPK bio Atena. Sljedećih 14 godina, točnije do 2000. godine, titulu EPK nosio je jedan europski grad. 2000. je obilježena kao godina kada je svega devet europskih gradova nosilo titulu EPK. Od 2001. godine, izuzev 2005. i 2006. godine, dva grada dijelila su titulu EPK. Prvotno su titulu EPK nosili glavni ili veći gradovi, a kasnije su naslov nosili i manji gradovi, što im je zasigurno osiguralo razvoj kulture i veću kulturnu vidljivost na europskoj mapi. Aktualni gradovi s titulom EPK su Galway u Irskoj i Rijeka u Hrvatskoj koji su za vrijeme provedbe projekta suočeni sa kriznom situacijom globalne pandemije COVID – 19. Za 2021. planirane EPK su Temišvar u Rumunjskoj, Novi Sad u Srbiji i Elefsina u Grčkoj, a za 2022. Esch-sur-Alzette u Luksemburgu i Kaunas u Litvi (tab. 1).

Tabela 1 Europske prijestolnice kulture od 1985. do 2022. godine

Godina titule: grad/ovi (država/e)	Godina titule: grad/ovi (država/e)
1985: Atena (Grčka)	2004: Genova (Italija), Lille (Francuska)
1986: Firenca (Italija)	2005: Cork (Irska)
1987: Amsterdam (Nizozemska)	2006: Patras (Grčka)
1988: Zapadni Berlin (Zapadna Njemačka)	2007: Luksemburg (Luksemburg), Sibiu (Rumunjska)
1989: Pariz (Francuska)	2008: Liverpool (Ujedinjeno Kraljevstvo), Stavanger (Norveška)
1990: Glasgow (Velika Britanija)	2009: Linz (Austrija), Vilnius (Litva)
1991: Dublin (Irska)	2010: Essen (Njemačka), Pečuh (Mađarska), Istanbul (Turska)
1992: Madrid (Španjolska)	2011: Turku (Finska), Tallinn (Estonija)

⁶⁹Službene stranice Europske Komisije, *Europska prijestolnica kulture*, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, pristupljeno 20. 1. 2020.

1993: Antwerpen (Belgija)	2012: Guimarães (Portugal), Maribor (Slovenija)
1994: Lisabon (Portugal)	2013: Marseille (Francuska), Kosice (Slovačka)
1995: Luksemburg (Luksemburg)	2014: Umea (Švedska), Riga (Latvija)
1996: Kopenhagen (Danska)	2015: Mons (Belgija), Plzen (Češka)
1997: Solun (Grčka)	2016: Donostia - San Sebastián (Španjolska), Wrocław (Poljska)
1998: Stockholm (Švedska)	2017: Aarhus (Danska), Paphos (Cipar)
1999.: Weimar (Njemačka)	2018: Leeuwarden (Nizozemska), Valetta (Malta)
2000: Reykjavík (Island), Bergen (Norveška), Helsinki (Finska), Bruxelles (Belgija), Prag (Češka), Krakov (Poljska), Santiago de Compostela (Galicija, Španjolska), Avignon (Francuska), Bologna (Italija)	2019: Matera (Italija), Plovdiv (Bugarska)
2001: Rotterdam (Nizozemska), Porto (Portugal)	2020: Galway (Irska), Rijeka (Hrvatska)
2002: Briž (Belgija), Salamanka (Španjolska)	2021: Temišvar (Rumunjska), Novi Sad (Srbija), Elefsina (Grčka)
2003: Graz (Austrija)	2022: Esch-sur-Alzette (Luksemburg), Kaunas (Litva)

Izvor: obrada autorice/studentice prema <https://unecc.org/european-capitals-of-culture/history/>, pristupljeno 26.08.2020.

Europska Komisija smatra da je *Europska prijestolnica kulture* „osmišljena kako bi se istaknulo bogatstvo i raznolikost kultura u Europi; proslavile kulturne značajke koje Europljani dijele; povećao osjećaj europskih građana o pripadnosti zajedničkom kulturnom prostoru; te potaknuo doprinos kulture razvoju gradova. Iskustvo je pokazalo da je događaj izvrsna prilika za obnovu gradova; podizanje međunarodnog profila gradova; poboljšanje slike gradova u očima vlastitih stanovnika; unošenje novog života kulturi grada; te jačanje turizma.“⁷⁰

Proces imenovanja grada kao EPK dugotrajan je. Odabrane države članice šest godina prije naslovne godine objavljuju poziv za prijavu, obično putem svog Ministarstva kulture. Gradovi tih država trebaju podnijeti prijedlog za titulu na razmatranje. Podnesene prijave pregledavaju neovisni stručnjaci u području kulture prema nizu postavljenih kriterija tijekom

⁷⁰Ibid.

faze predizbora. Povjerenstvo neovisnih europskih stručnjaka se slaže oko užeg popisa gradova od kojih se zatim traži da predaju detaljnije prijave. Zatim se Povjerenstvo ponovno sastaje kako bi procijenilo konačne prijave i proglašava jedan grad po zemlji domaćinu za titulu EPK. Tijekom cijelog procesa izbora, uloga Europske komisije je osigurati da se na cijelom putu poštuju pravila uspostavljena na razini EU-a. Gradovi koji nose titulu EPK imenovani su četiri godine prije godine kada titulu doista nose, zbog neophodnog vremenskog razdoblja za planiranje i pripremu tako složenog događaja. Povjerenstvo neovisnih europskih stručnjaka i Europska komisija kroz te četiri godine kontinuirano pruža podršku gradovima EPK savjetima i smjernicama, te vrši praćenje priprema. Na kraju razdoblja praćenja, Povjerenstvo neovisnih europskih stručnjaka daje preporuku Europskoj komisiji treba li ili ne isplatiti nagradu Melina Mercouri koja trenutno iznosi 1,5 milijuna eura te se financira iz programa EU Kreativna Europa.⁷¹ Grad koji nosi titulu EPK projektom dobiva ulaganja financijskih sredstava u razvoj kulture, i to javnih europskih sredstava, nacionalnih, regionalnih i lokalnih, ali i doprinos sponzorskih sredstava.⁷²

Za Europsku komisiju, 2004. godine, grupa međunarodnih stručnjaka u području kulture izvela je šestomjesečnu studiju o gradovima koji su do tada nosili titulu EPK. Studija je obuhvatila podatke i mišljenja ispitanika iz 27 različitih europskih zemalja. Rezultati istraživanja temelje se na metodologiji pretraživanja sekundarnih podataka, anketnih upitnika i intervjuja. Istražujući usklađenost konkretnih ciljeva koji su postavljeni od strane Europske komisije projektom EPK i ciljeva koji su postavljeni od gradova koji su nosili naslov, istraživački tim zaključio je kako su ciljevi vrlo često različito artikulirani. Rezultati istraživanja (sl.1.) pokazali su da među svim ispitanim gradovima, sljedeći ciljevi su rangirani kao oni najvećeg prioriteta:

- Podizanje međunarodnog profila grada / regije
- Vođenje programa kulturnih aktivnosti i umjetničkih događanja
- Dugoročni kulturni razvoj grada / regije
- Privlačenje posjetitelja iz vlastite zemlje i drugih zemalja
- Jačanje osjećaja ponosa i samopouzdanja
- Rast i širenje lokalne publike za kulturu
- Stvaranje svečane atmosfere.

⁷¹ Službene stranice Europske komisije, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, pristupljeno 27. 8. 2020.

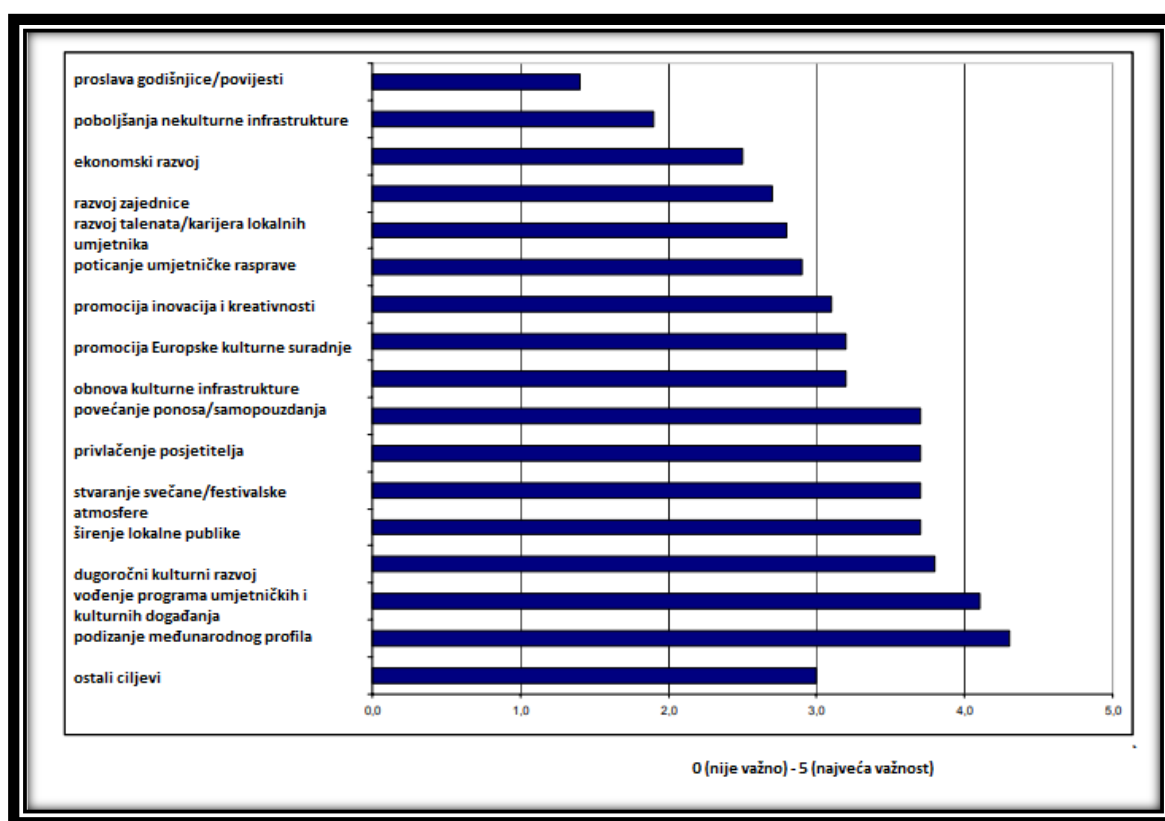
⁷² Službene stranice *Rijeka 2020*, dostupno na <https://rijeka2020.eu/o-epk-projekt/sto-je-epk/>, pristupljeno 27. 8. 2020.

Najčešći ciljevi s ocjenom da imaju srednji prioritet bili su:

- Pобољшanje kulturne infrastrukture
- Razvijanje odnosa s drugim europskim gradovima / regijama i promicanje europske kulturne suradnja
- Promicanje kreativnosti i inovacija
- Razvijanje karijere / talenta lokalnih umjetnika

Ciljevi koji su se najčešće smatrali nižim prioritetom bili su:

- Izgradnja socijalne kohezije / razvoja zajednice
- Ekonomski razvoj
- Poticanje umjetničke i filozofske rasprave
- Pобољшanja nekulturne infrastrukture • Proslava godišnjice ili povijesti grada / regije.⁷³

Slika 1 Rangiranje ciljeva EPK prema prioritetu - sve EPK do 2004.

Izvor: izrada autorice/studentice prema Robert Palmer, Rea-Associates, *European Cities and Capitals of Culture*, Part 1, Brussels 2004., str.49.

⁷³ Robert Palmer, Rea-Associates, *European Cities and Capitals of Culture*, Part 1, Brussels 2004., str. 14.-49.

4.2. Analiza programa Rijeka 2020 *Luka različitosti*

2014. godine Ministarstvo kulture Republike Hrvatske objavilo je *Poziv za podnošenje prijava za inicijativu Unije Europska prijestolnica kulture za 2020. godinu u Republici Hrvatskoj*.⁷⁴ Prijavilo se devet hrvatskih gradova: Dubrovnik, Đakovo, Osijek, Pula, Rijeka, Split, Varaždin, Zadar i Zagreb, a u drugi krug natjecanja Povjerenstvo neovisnih europskih stručnjaka u svibnju 2015. godine odabralo je gradove Dubrovnik, Pula, Rijeka i Osijek na temelju natječajne dokumentacije i predstavljanja gradova.⁷⁵ Titula Europske prijestolnice kulture 2020. dodijeljena je Rijeci 24. ožujka 2016. godine za program pod nazivom “Luka različitosti”, čiji je cilj stvoriti grad kulture i kreativnosti za Europu i budućnost.⁷⁶

Grad Rijeka je sjedište Primorsko-goranske županije i najveća hrvatska luka koja prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine imala 128 384 stanovnika.⁷⁷ Povijesno je politički u posljednjih stotinjak godina na tomu prostoru postojalo 12 država, od Austro-Ugarske Monarhije, Države Slovenaca, Hrvata i Srba, Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, Talijanske uprave za Kvarner, Slobodne Države Rijeke, Kraljevine Italije, Kraljevine Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske, Trećeg Reicha, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Republike Hrvatske. Pripadnost grada Rijeke različitim političkim i društvenim ideologijama, kao što su monarhizam, fašizam ili socijalizam, kreirala je multinacionalni, multireligijski i multikulturalni grad kakav danas poznajemo. U knjizi kanidature za Europsku prijestolnicu kulture navodi se da „Europa treba Rijeku i Rijeka treba Europu“, pritom opisujući grad Rijeku kao „zamršen postindustrijski grad“; „primjer društvenog, kulturnog i ekonomskog diskontinuiteta, koji usprkos svemu pokušava održati dostojnu egzistenciju“.⁷⁸

⁷⁴ Republika Hrvatska, Ministarstvo kulture i medija, *POZIV ZA PODNOŠENJE PRIJAVA ZA INICIJATIVU UNIJE EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE ZA 2020. GODINU U REPUBLICI HRVATSKOJ*, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/arhiva-344/hrvatski/desni-izbornik/europska-prijestolnica-kulture/novosti/arhiva-11089/poziv-za-podnosenje.-prijava-za-inicijativu-unije-europska-prijestolnica-kulture-za-2020-godinu-u-rh-10716/10716>, pristupljeno 15.8.2020.

⁷⁵ <https://min-kulture.gov.hr/arhiva-344/desni-izbornik/europska-prijestolnica-kulture/novosti/dubrovnik-osijek-pula-i-rijeka-predali-prijavnice-za-drugi-krug-izbora-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-13257/12960>, pristupljeno 15.8.2020.

⁷⁶ <https://vlada.gov.hr/rijeka-prva-hrvatska-europska-prijestolnica-kulture-2020/18783>, pristupljeno 15.8.2020.

⁷⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52872> pristupljeno 15.8.2020.

⁷⁸ Knjiga prijave, dostupno na: https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2017/05/Rijeka-2020_Knjiga-prijave.pdf, pristupljeno 15.8.2020.

Program Luku različitosti Europi predstavlja Rijeku i njene posebnosti, a istodobno se fokusira na aktualne europske kulturne i društvene probleme. Tri glavne teme programa odabrane su kao simboli isprepletenog identiteta Rijeke i današnje Europe: voda, rad i migracije. Te se teme u programu pojavljuju na razne načine - na izložbama, predstavama, operama, konferencijama, koncertima i festivalima, gostovanjima međunarodnih i hrvatskih umjetnika, projektima lokalne udruge, uređenjem prostora, skulptura, prezentacijama knjiga, sastancima i okupljanjima građana Rijeke, regije, Hrvatske i Europe.⁷⁹

Prema drugom proširenom izdanju brošure Programa Rijeka 2020 EPK program sadrži gotovo 300 kulturnih programa, s više od 600 pojedinačnih događanja, te je prema riječima tadašnje direktorice RIJEKE 2020, tvrtke osnovane za provedbu projekta, Emine Višnić, u njega ugrađena sva širina pristupa, te je osigurano da gotovo svaki pojedinac, koji želi činiti publiku Rijeke 2020, osjeti da u bogatom programu može pronaći ono što ga zanima.⁸⁰

Kao što je već spomenuto, tri glavne programske teme simbolično prikazuju isprepletanja identiteta Rijeke i suvremene Europe: voda, rad i migracije. U brošuri programa objašnjeno je kako se u programu Rijeke 2020 — EPK, voda odnosi kao simbol Rijeke, grada koji teče, grada koji je nazvan po vodi, te također na biološku raznolikost, ekološka i gospodarska pitanja održivosti prostora koji živi na vodi i uz more. Zatim tema rad, koja propitkuje rad kao osnovno pravo svih ljudi, nove načine rada u doba suvremenih tehnologija i industrija, pitanja posindustrijskog rada i perspektive rada u vremenima koja slijede, razne oblike i trajanje ljudskog rada te primjenu robota i tehnologije umjetne inteligencije. Posljednji klaster programa posvećen je migracijama, koje su svakako obilježile i oblikovale Rijeku kao grad multikulturalnosti. Ovaj klaster programa propitkuje toleranciju na različitosti identiteta, mobilnost i globalizaciju.⁸¹

Glavni program Rijeke 2020 — EPK sastoji se od sedam tematski definiranih programskih pravaca, odnosno jedinica koje su međusobno isprepletene: *Kuhinja različitosti*, *Dopolavoro*, *Slatko i slano*, *Lungomare Art*, *Izvan pravaca*, *Dječja kuća*, *27 susjedstava*. Svaki programski pravac uključuje niz zasebnih programa i događaja, te je razvijen suradnjom mnogih domaćih i stranih partnera. Također, postoji niz važnih posebnih događanja i

⁷⁹ Službene stranice Rijeka 2020, dostupno na: <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/program/>, pristupljeno 31. 8. 2020.

⁸⁰ PROGRAMSKA BROŠURA 2020, 2. prošireno izdanje, RIJEKA 2020 d.o.o ,siječanj 2020, str.16.

⁸¹ Ibid, str.23.

projekata koji okupljaju ili predstavljaju raznolikost tema ili prikazuju vrhunsku europsku umjetnost, kao dodanu vrijednost glavnog programa.

Programski pravac pod nazivom *Kuhinja različitosti* posvećen je migracijama i manjinama, specifičnim spojevima glazbe, gastronomije, umjetnosti i aktivizma. Zamišljen je kako bi stvorio prostor razmjene ideja, navika i predrasuda. Također se tematski fokusira na manjine, razumjevajući i slaveći razne manjinske kulture i supkulture: nacionalne, etničke, vjerske, spolne, manjine prema fizičkoj ili mentalnoj raznolikosti, dobi ili načinu života. Između ostalog, program uključuje Porto Ethno — festival svjetske glazbe i gastronomije, nogometno-kulturni projekt Jedan grad: jedan cilj te Festival europske kratke priče i Hay Festival s posebnim programom Europa28: Vizije budućnosti.⁸²

Programski pravac *Dopolavoro* posvećen je radu i njegovim novim oblicima, povezanom tematici slobodnog vremena i ljenčarenja, te suvremenim tehnologijama. Provodi se izložbama, kazalištem i operom, ali i zabavnim spektaklima koje prati bogat izdavački program. Međunarodna izložba Usijano more, središnji je program *Dopolavora*, te je posvećena novim ekonomijama i novim oblicima rada povezanima s morem. Uz tu izložbu programski je povezan niz samostalnih izložbi, predstava i događanja kao što su robotska opera *ReCallas Medea*, koncert benda *Compressorhead* sastavljenog od robota ili atraktivne interaktivne robotičke instalacije američkog umjetnika Christiana Ristowa, ikone legendarnoga pustinjškog festivala *Burning man*.⁸³

Program pravac *Doba moći* nadahnut je Rijekom kao gradom europske povijesti, koja je bila sve samo ne stabilna, te pripovjeda o moći kroz prizmu njezinih različitih oblika i odnosa. Polazeći od lokalnog, programski pravac istražuje povijesne fenomene i aktualizaciju sadašnje moći. Program sadrži mnoga različita događanja kao što su nov suvremeni balet grčkog koreografa Andonisa Foniadakisa, festival skupine *Needcompany*, audiovizualna instalacija *Anakrono kupalište* autora suvremene glazbe Heinerja Goebbelsa, niz izložbi suvremene umjetnosti i izložbe tematike riječke i europske povijesti, uključujući stalne postavne novih muzejskih prostora Muzeja grada u Palači šćera i broda Galeb.⁸⁴

Programski pravac *Slatko i slano* zamišljeno je kao prostor koji aktivira područje spajanja rijeke *Rječina* (slatko) i mora, *Riječkog zaljeva* (slano). Ovo vječno prijelazno pogranično područje, trenutno prožeto industrijskom i lučkom infrastrukturom, mjesto je susreta grada i prirode. Slatko i slano u 2020. godini pokazuje različite oblike mogućeg (su)

⁸² Ibid. str. 24.

⁸³ Ibid. str. 24. – 25.

⁸⁴ Ibid. str. 25.

života na ovom području pokretanjem promjena i provedbom programa. Programom je zamišljeno da velika skladišna dvorana *Exportdrva* koja se nalazi na ovom području postane središnje središte kulture i zabave, da na *Molu longu* zaživi igralište za djecu s brodom *Uragan* i sunčalištem. Nadalje, na području *Delte* zamišljena je izgradnja paviljona s potpisom Nikole Bašića, u bivšoj tvornici papira – Harteri, pop-up društveni centar, te mogućnost izgradnje najdužeg urbanog ziplinea u Europi. Programi dizajnirani za ove i druge nove lokacije uključuju veliku izložbu *Fiume Fantastika* koja se fokusira na sto pedeset godina riječkog razvoja, čudovit izum *Zvučni karburator* koji proizvodi solne skulpture od zvuka i vode, festival suvremenog plesa *Spring Forward*, predstavu za djecu i mlade *Djeca luke* koja je temeljena na knjizi *Riječke rock himne*, eksperimentalnom događaju *Afterparty*, oslikavanju ulica freskama i brojnim suradničkim programima. Zgrada *Ivexa* na području *Delte* također postaje mjesto susreta profesionalaca, studenata i umjetnika, građana iz cijele Europe.⁸⁵

Lungomare Art, programski pravac zamišljen kao niz od deset stalnih instalacija suvremene umjetnosti nadahnute Kvarnerom, smještenih na devet lokacija duž kvarnerske obale i na otocima, predstavljaju suvremenu umjetnost koja izranja iz muzeja i susreće lokalne zajednice. Instalacije čiji su autori renomirani umjetnici, dizajneri i arhitekti iz Hrvatske, Europe, Japana i Čilea, po izboru češkog kustosa Michala Kolečka, podsjećaju na tradicije i priče važne za pojedine lokalne zajednice. Važno je naglasiti kako same instalacije imaju funkcionalnu vrijednost odmorišta, igrališta i prostora za susret.⁸⁶

Sljedeći programski pravac programa naziva se *Dječja kuća*, te je kao što i sam naziv govori, primarno namijenjen djeci. Svrha programskog pravca jest stvoriti temelje kreativnog okruženja kako bi djeca mogla razvijati svoj potencijal i izražavati se. Programski pravac satkan je od festivala dječje kreativnosti, posebno oblikovane interaktivne izložbe, časopisa za djecu *Brickzine* te mnogih drugih programa poput lutkarskih predstava, filmova, književnih i likovnih programa. Organizatori izdvajaju *Festival Tobogan* s nizom radionica i događanja, slijed programa posvećenih liku i djelu profesora *Balthazara*, te veliku interaktivnu izložbu kod broda *Uragan*.⁸⁷

Programski pravac *27 susjedstava* zamišljen je kao platforma za suradnju i jačanje lokalnih zajednica iz udaljenijih urbanih i ruralnih prostora, na način da potiče razvoj međuljudskih

⁸⁵ Ibid. str. 26.

⁸⁶ Ibid. str. 26.

⁸⁷ Ibid. str.27.

odnosa i otvara prostor za interkulturalnost. Lovran, Opatija, Matulji, Kastav, Pehlin, Drenova, Škurinje, Turnić i Mlaka, Susjedstvo Sveučilišni kampus, Jelenje, Čavle, Praputnjak, Kostrena, Crikvenica, Novi Vinodolski, otok Rab, otok Unije, grad Cres, grad Krk, Malinska, Vrbnik, Gomirje, Mrkopalj, Fužine, Delnice, Brod na Kupu i Gornji Kutu su susjedstva koja imaju priliku povezati se kroz kulturne aktivnosti sa susjedstvima diljem Europe. Početak programa obilježen je tradicijskim karnevalom, s specifično oblikovanom Zvončarskom simfonijom u Čavlima. Na Sveučilišnom kampusu zamišljen je cjelogodišnji znanstveno-edukativni program i hortikultura umjetnička intervencija *I'm not a robot* multimedijalnog umjetnika Darka Fritza, dok se susjedstvo Turnić-Mlaka spaja s međunarodnom svemirskom postajom.⁸⁸

Posljednji programski pravac naziva *Izvan pravaca* sastoji se od niza posebnih događanja i projekata koji ujedinjuju raznolikost tema Rijeka 2020 - EPK ili su pažljivo odabrani kako bi predstavili heterogenost europskih kultura i izvrsnu umjetničku kvalitetu. Program, između ostalog, uključuje i otvorenje *Rijeke 2020 - Europske prijestolnice kulture*, kao i *Međunarodnu karnevalsku povorku u Rijeci* koja tradicionalno privlači karnevalske skupine iz različitih europskih gradova. Organizatori izdvajaju gala koncerte u riječkom kazalištu opernih zvijezda Karite Mattile i Eline Garanče, izložbu Davida Maljkovića u Muzeju moderne i suvremene umjetnosti te izložbu *Nepoznati Klimt — ljubav, smrt, ekstaza* koja se održava u Muzeju grada Rijeke.⁸⁹

Projekt Rijeka 2020 –EPK osim središnjeg i kulturnog programa, u brošuri programa predstavlja i dodatni program koji nastoji osnažiti kulturne organizacije i inicijative građana šire lokalne zajednice, te međunarodnu suradnju. Jedan od dodatnih programa jest *Kulturna diplomacija* koja kao program ciljano nastoji doprinijeti međunarodnoj vidljivosti grada i županije kao relevantnog regionalnog kulturnog središta kulturnih politika i menadžmenta u kulturi. Ključne aktivnosti spomentog programa jesu organizacija međunarodnih konferencija u Rijeci, kao što je konferencija *Uloga kulturne baštine u društveno-ekonomskom razvoju i očuvanju demokratskih vrijednosti*, te konferencije međunarodnih udruga - Performance Studies International ili mreža europskih muzeja NEMO.⁹⁰

Dodatni program pod nazivom *Učionica* usredotočen je na razvoj ljudskog kadra i njihovih sposobnosti i vještina u području kulturnog menadžmenta, specifično u pogledu razvoja publike i organizacije, te naposljetku produkcije. U brošuri programa napominje se

⁸⁸ Ibid. str. 27. – 28.

⁸⁹ Ibid. str. 28.

⁹⁰ Ibid. str. 29.

kako je kroz više od od šezdeset organiziranih aktivnosti spomentuog programa prošlo više od tisuću polaznika. Izdvajaju se seminari *Uključivanje zajednice*, *Organizacija kulturnih događanja* i pretkonferencijski program konferencije *Business2Culture*, međunarodna konferencija *Brendiranje kulture*, kontinuirani edukacijski programi *Produkcija u kulturi*, *Razvoj organizacija*, *Tehnička produkcija* i *Applause please!* vezan uz tematiku razvoja publike, te cijeli slijed radionica, ljetnih škola i radne prakse te programa razmjene i međunarodne suradnje.⁹¹

Programi RIHUBA, naziv je još jednog od dodatnih programa Rijeke 2020 – EPK. RiHub zamišljen je kao novo riječko kulturno središte koje uključuje informativni punkt na kojem je moguće dobiti sve informacije vezane uz projekt Rijeka 2020 – EPK. To je također mjesto na kojemu je zamišljeno održavanje raznih programa, te razvoj ideja i projekata. U brošuri su izdvojeni posebni programi *Retox* i *Culture Lab Europe*.⁹²

Jedan od ciljeva programa Rijeka 2020 – EPK jest uključivanje građana u projekte, te stoga ne čudi da pod dodatnim programom postoje *Programi u suradnji s građanima*. Građani uključivanjem postaju aktivni sudionici, te se promiče solidarnost i suradnja. Programi koji su proizašli iz spomenutog dodatnog programa, te doprinose kvaliteti života u gradu kroz kulturu, društvo i ekologiju su *Civilne inicijative*, *Zeleni val* i *Vijeće građana*.⁹³

Posljednji dodatni program naziva *Volonteri* osnažuje sustav volontiranja u kulturi, te upoznaje volontere i organizacije u kulturi sa posebnostima volontiranja. Hrvatski kulturni dom na Sušaku zadužen je u projektu Rijeka 2020 – EPK za okupljanje volontera.⁹⁴

Ovim projektom Grad Rijeka, također ulaže u razvoj kulturne infrastrukture u suradnji sa svojim partnerima i uz potporu Europskih strukturnih fondova. Stoga će niknuti nova kulturna četvrt iz starog industrijskog kompleksa - bivše tvornice Rikarda Benčića (sl. 2), te trajno ostati na korištenje građanima Rijeke i svih posjetitelja, i to s dva muzeja (Muzej Grada Rijeke i Muzej moderne i suvremene umjetnosti), velikom knjižnicom (Gradska knjižnica Rijeka) i prostorom namjenjenim posebno za djecu (Dječja kuća), kao i nova kulturna i turistička atrakcija, brod Galeb koji će postati muzej. Za obnovu bivšeg industrijskog kompleksa Rijeka je dobila bespovratna europska financijska sredstva u iznosu od približnih 140 milijuna kuna. Primorsko-goranska četvrt obnavljanjem frankopanskih kaštela stvorit će novu kulturno-turističku rutu Putovima Frankopana. Uz to, postoji niz umjetničkih djela kao

⁹¹ Ibid. str. 29. – 30.

⁹² Ibid. str. 30.

⁹³ Ibid. str. 30.

⁹⁴ Ibid. str. 31.

trajne baštine, od kojih se ističu jedanaest stalnih umjetničkih instalacija i skulptura na otvorenom, na obali i na otocima na području Kvarnera.⁹⁵

Slika 2 Bivša tvornica Rikard Benčić

Izvor: Tportal, dostupno na: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/rijecani-konacno-doznali-sto-ce-dobiti-s-buducim-kulturnim-kompleksom-bencic-20170505>, pristupljeno 23. kolovoza 2020.

4.3. Kritički osvrt na aktualnu situaciju

Program Rijeka 2020 *Luka različitosti*, kao što je prethodno spomenuto, pripreman je godinama, te su u nju osim Grada Rijeke kao nositelja titule EPK uključene i mnogi partneri, udruge, kulturne ustanove, volonteri i aktivni građani. Strateški su partneri Grada Rijeke u provedbi projekta Vlada Republike Hrvatske, Primorsko-goranska županija, Sveučilište u Rijeci i Turistička zajednica grada Rijeka. Za potrebe organizacije kulturnog dijela programa Rijeka 2020 – EPK osnovana je tvrtka RIJEKA 2020 d.o.o. koja partnerski surađuje sa HNK

⁹⁵ Ibid. str.19.

Ivana pl. Zajca Rijeka, DeltaLab – Centar za urbanu tranziciju, arhitekturu i urbanizam (Sveučilište u Rijeci), Drugo more, Rijeka, Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, Muzej grada Rijeke, Art-kino, Rijeka, Gradsko kazalište lutaka Rijeka, Gradska knjižnica Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka i Hrvatski kulturni dom na Sušaku, te s još više od 250 organizacija iz Hrvatske i inozemstva.⁹⁶

Provedba programa započela je planirano, dok nije nastupila globalna kriza pandemije virusa Covida 19 i mjere izolacije, te se zbog nemogućnosti održavanja kulturno – umjetničkog programa, privremeno obustavila velika većina aktivnosti projekta Rijeka 2020 – EPK. Pandemija je ostavila posljedice na gotovo svaki sektor gospodarstva, a nije izostavila niti kulturu. Takva situacija djelovala je doista neizvjesno na projekt Rijeka 2020, prvenstveno zbog financiranja, nemogućnosti održavanja programa, teškoća pri daljnjem planiranju i revidiranju programa s obzirom da nitko nije znao do kada će novouvedene mjere izolacije potrajati.

Prema članku sa službenih stranica Rijeka 2020, 17. travnja javnosti je priopćeno da su tvrtka RIJEKA 2020 i Grad Rijeka zajednički konstruirali prijedlog plana u uvjetima krize za daljnju provedbu projekta, te su ga dostavili Ministarstvu kulture i Primorsko-goranskoj županiji kako bi se ostvarili temelji za daljnju komunikaciju o novom financijskom okviru i provedbi programa. Računajući na smanjenje proračunskih sredstava programa zbog smanjenja prihoda javnih proračuna, predloženo je da tvrtka RIJEKA 2020 nastavi s vršenjem neophodnih poslova s minimalnim brojem zaposlenih. Tako je tvrtka RIJEKA 2020 donijela odluku o kolektivnom višku 59 zaposlenih, uz mogućnost povratka na radna mjesta kada novonastala krizna situacija to dopusti. Kao prioritete djelovanja u razdoblju krizne situacije spomenuta tvrtka je navela isplaćivanje financijskih obveza za provedene aktivnosti programa do sredine ožujka, pripremanje kulturnih programa koji će biti u mogućnosti provesti kada novonastale mjere izolacije završe, te komuniciranje sa strateškim i ostalim partnerima. Osim kolektivnog otpuštanja, kao ostale mjere uštede, tvrtka je navela i smanjivanje plaća za preostale zaposlenike, rezanje materijalnih i režijskih troškova, obustavu ugovorenih poslova i usluga koji više nisu neophodni. Navedena je i promjena organizacije komunikacije s javnošću koja je nadalje usmjerena na Službu za odnose s medijima Grada Rijeke.⁹⁷

⁹⁶ <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/partnerski-projekt/>, pristupljeno, 31. 8.2020.

⁹⁷ <https://rijeka2020.eu/privremena-obustava-veceg-dijela-aktivnosti-na-projektu-rijeka-europska-prijestolnica-kulture-2020/>, pristupljeno, 31. 8.2020.

Početak lipnja dogodile su se promjene u tvrtki RIJEKA 2020 jer je prema vlastitom zahtjevu tadašnja direktorica tvrtke Emina Višnić razriješana sa funkcije direktorice, a zamjenila ju je Irena Kregar Šegota. Bivša direktorica obrazložila je svoju odluku o ostavci da je uzrokovana novonastalim uvjetima u kojima se EPK nalazi, te da smatra da je nakon procesa redefiniranja programa i proračuna, njezin rad potrebitiji u funkciji operativnog upravljanja programima. S obzirom da redefinirani program EPK nastavlja sa provođenjem, dio otpuštenih zaposlenika u mjesecu travnju vraća se u tvrtku RIJEKA 2020. Redefinirani program prilagođen je mjerama i preporukama kriznog stožera i okolnostima globalne pandemije virusa Covid 19, te će imati oko 150 kulturno-umjetničkih događanja.⁹⁸

Otkazani su programi koji su bili namjenjeni velikim masama i koji su potraživali velike financijske izdatke, gostovanja inozemnih umjetnika, također, prednost se dala programima koji se mogu održavati na otvorenom prostoru. Iako se program Rijeke 2020 – EPK *Rijeka različitosti* provodi prilagođeno i nepotpuno od programa koji je iznesen u programskoj knjižici, može se zaključiti kako program EPK u Rijeci nije stao, već se u neočekivanim i teškim uvjetima nastavio i opravdao svoju titulu. Još je uvijek neizvjesno hoće li prijedlog o produženju EPK koji je podnesen Europskoj komisiji biti izglasan pozitivno za Rijeku i Galway u Europskom parlamentu, s obzirom da je u ovome trenutku, prijedlog još uvijek u fazi glasanja.

4.4. Interpretacija rezultata intervjua

U intervju sa aktualnom direktoricom tvrtke RIJEKA 2020, održanog *online* putem ZOOM-a, 7. rujna 2020. autorica rada došla je do aktualnih podataka vezanih uz Rijeku 2020 – EPK.

Usljed izbijanja pandemija virusa Covida 19 program Rijeke EPK doživio je promjene ekonomskog i fizičkog karaktera. Ekonomske promjene uslijed smanjenja proračuna za ovu godinu koji iznosi oko 40 % odrazile su se na kadrovsku strukturu, mogućnost održavanja pojedinih programa te izmjenu inicijalnog programa projekta. Fizičke su promjene uzrokovane donešenim mjerama za suzbijanje pandemije, te su utjecale na dolazak međunarodnih umjetnika, koji je pritom postao otežan ili onemogućen, na provedbu dijelova programa koji više nisu izvedivi zbog donesenih mjera. Program se provodi sa sredstvima javnog financiranja, i svega 1-2 % vlastitih sredstava koja dolaze od prodaje

⁹⁸<https://www.kanal-ri.hr/vijesti/emina-visnic-podnijela-ostavku-nova-direktorica-tvrtke-rijeka-2020-irena-kregar-segota>, pristupljeno, 31. 8.2020.

ulaznica i suvenira. Sredstva međunarodnog financiranja uglavnom nisu izgubljena, iako su inicijalno bila predviđena za dolazak međunarodnih umjetnika, koji kao što je prethodno spomenuto, uglavnom nisu u mogućnosti doći, te su stoga ta sredstva pregovorima uspješno prenamijenjena. S obzirom na globalnu epidemiju, ključni pokazatelji uspjeha nekog projekta, bitno su izmjenjeni. Ključni pokazatelji u trenutnim globalnim uvjetima pandemije su uspjeh održavanja projekta, pa čak i u izmjenjenom obliku, okupljanje zajednica, potpora lokalnoj i nacionalnoj sceni, te osjećaj podizanja morala. Organizacija EPK štetu uzrokovanu epidemijom pokušava umanjiti prebacivanjem programa koji su predviđeni za velike skupine posjetitelja u vanjske prostore, usredotočujući se na održavanje izložbi na kojima je svakako moguće pratiti i koordinirati broj posjetitelja te time smanjiti širenje zaraze. Također, u organizaciji su svjesni da im je osobina prilagodljivosti u ovim vremenima od izuzetne važnosti, te pokušavaju biti spremni i na mogućnost zaraze u timu. U slučaju produžavanja vremenskog razdoblja nošenja titule EPK Rijeci, program će zavisiti o proračunu koji je zavisian od javnih financija, no svakako se nadaju takvoj odluci, jer bi imala simboličnu vrijednost za grad i građane.

Po pitanju ispunjenja ciljeva projekta Rijeka 2020 – EPK, direktorica je izuzetno zadovoljna, ponajprije održivošću koja se ogledava kroz materijalnu i nematerijalnu ostavštinu projekta Gradu Rijeci i njezinim građanima i svim partnerima i ljudima koji su sudjelovali u projektu, te postignutom većom vidljivošću Rijeke na nacionalnoj i međunarodnoj mapi, koja se, zaključuje, ogleda u konstantnom većem interesu nacionalnih i međunarodnih medija. Također smatra da, iako je projekt Rijeka 2020 – EPK često meta kritika, pravi rezultati će biti vidljivi nakon evaluacije koja će u pravom smislu biti moguća, kroz pet godina.

ZAKLJUČAK

Kultura se može promatrati kao proces koji je duhovan ili materijalan, svakako živući i promjenjiv. No zasigurno se svi slažemo kako je kultura individualna, a opet zajednička, ako je promatramo kroz prizmu načina života i kulturne baštine. Oblikovanje javnih kulturnih politika, kao i ostalih javnih politika, složen je i odgovoran proces. Osobito ako je u pitanju oblikovanje kulturnih politika više različitih naroda koji žive na istom prostoru – Europi. Iako je kulturna politika postala službenom 1992. godine, desetljećima prije je bila u povojima, jer su razni pojedinci shvaćali i naglašavali važnost razvoja koji se temelji na kulturi koja prožima sve djelove života.

Europska kulturna politika, njezini ciljevi, mjere i instrumenti mjenjali su se s desetljećima. Devedesete su obilježile ciljevi procvata kultura država članica kroz poticanje suradnje između država, te prema potrebi, podupiranju i dopunjavanju njihovog djelovanja u područjima popularizacije kulture i povijesti europskih naroda, očuvanju i zaštiti kulturne baštine od europske važnosti, nekomercijalnoj kulturnoj razmjeni, te umjetničkom i književnom stvaralaštvu, uključujući i stvaralaštvo u audiovizualnom sektoru. Također, pojava problema percepcije europske kulture kao nečega što je nametnuto izvana, ali i pokretanja prvih programa na području kulture. Pred kraj prvog desetljeća novog tisućljeća pokrenuli su se kulturni programi *Kultura 2007. – 2013. i MEDIA 2007.*, uz prvu europsku kulturnu strategiju pod nazivom *Europska agenda za kulturu u globaliziranom svijetu*, u kojoj se EU ozbiljnije pozabavila pitanjem kulture koncentrirajući se na tri područja – interkulturalni dijalog, kulturu kao katalizator kreativnosti i kulturu u vanjskim odnosima. 2014. godine pokrenut je aktualni program vezan uz kulturu *Kreativna Europa (2014. – 2020.)* koji se suočava s promjenama koje se događaju kulturnom i kreativnom sektoru zbog procesa digitalizacije i globalizacije, na način da se želi ojačati konkurentnost u kulturnim, audiovizualnim i kreativnim sektorima EU-a, te promicati europske kulturne i jezične raznolikosti. U dokumentu *Strategija Europa 2020.* i projektu *Europa 2030.* ističe se važnost inovacija, stvaralaštva i znanja, koje je nemoguće bez ljudskog kapitala, i naravno, promicanja europskih vrijednosti.

Veliku ulogu u isticanju europske zajedničke baštine i vrijednosti imalo je i Vijeće Europe koje je značajno pomoglo u stvaranju europske kulturne politike i međunarodne suradnje. Jedan od najstarijih i najznačajnijih programa vezanih uz kulturu je program *Kulturne rute ili Kulturni itinerari*.

Projekt Europske prijestolnice kulture, kao projekt velikog značenja za razvoj kulturne i umjetničke scene, kulturnog života grada koji nosi titulu, jedan je od najpoznatijih europskih projekata. Proces kandidature grada za titulu, složen je i dugotrajan, no ako grad uspije dobiti titulu EPK, omogućava mu se prvenstveno veća vidljivost na kulturnoj mapi, dugoročni razvoj materijalne i nematerijalne ostavštine, razvoj vještina i kompetencija zaposlenih u kulturnom sektoru, povećanje osjećaja zajedništva, mogućnost međunarodne suradnje, veću turističku posjećenost, itd. Aktualne prijestolnice kulture, Rijeka i Galway, našle su se u izvanrednoj situaciji uzrokavanoj pandemijom i uvođenjem mjera za suzbijanje iste. Rijeka, grad različitosti, izvođenjem svojeg kulturno-umjetničkog programa *Luka različitosti* pokazala je spremnost na promjene i donošenje teških odluka, organizacijsku izdržljivost i ustrajnost u provedbi ciljeva.

LITERATURA

Knjige:

1. Borovac-Pečarević, M. (2014) *Perspektive razvoja europske kulturne politike: interkulturalni dijalog i multikulturalnost*, AGM, Zagreb.
2. Jelinčić, D., A. (2008) *Abeceda kulturnog turizma*, MEANDARMEDIA, Zagreb.
3. Kersan-Škabić, I. (2015) *Ekonomija Europske Unije*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.
4. Milanja, C. (2012) *KONSTRUKCIJE KULTURE, Modeli kulturne modernizacije u Hrvatskoj 19. stoljeća*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
5. Owen-Vandersluis, S. (2003) *Ethics and cultural policy in a global economy*, PALGRAVE MACMILLAN, New York.
6. Švob-Đokić, N. (ur.) (2010) *Kultura/Multikultura*, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb.
7. Williams, R. (1983), *Keywords: a vocabulary of culture and society*, Fontana Paperbacks, London.

Znanstveni članci i publikacije:

1. Robert Palmer , Rea-Associates, European Cities and Capitals of Culture, Part 1, Brussels 2004., str. 14.-49.
2. Knjiga prijave, Rijeka 2020 – EPK, dostupno na: https://rijeka2020.eu/wp-content/uploads/2017/05/Rijeka-2020_Knjiga-prijave.pdf, pristupljeno 15.8.2020
3. PROGRAMSKA BROŠURA 2020, 2. prošireno izdanje, RIJEKA 2020 d.o.o ,siječanj 2020, str.16.

Međunarodni zakoni:

1. Ugovor o osnivanju Europske zajednice, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12002E/TXT>, pristupljeno 10. siječnja 2020.
2. Ugovor o Europskoj Uniji (92/c 191/01), članak 128., dostupno na: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11992M_Ugovor_o_EU-u_hrv.pdf, pristupljeno 5. siječnja 2020.
3. UREDBA (EU) br. 1295/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o uspostavi programa Kreativna Europa (2014. - 2020.) i stavljanju izvan snage odluka br. 1718/2006/EZ, br. 1855/2006/EZ i br. 1041/2009/EZ, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1295/oj?locale=hr>, pristupljeno 10. siječnja 2020.

Internet izvori:

1. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Raymond Williams*, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66177>, pristupljeno 8.1. 2020.
2. Leksikografski zavod Miroslava Krleže, *Politika*, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49240>, pristupljeno 9.1. 2020.
3. Primorac, J. *Kulturne politike*, dostupno na: <https://www.culturenet.hr/default.aspx?ID=19>, pristupljeno 13. 1. 2020.
4. Programi Unije, dostupno na: <https://eufondovi.hr/fondovi/programi-unije>, pristupljeno 5. 1. 2020.
5. Službene stranice Europske Komisije, Kreativna Europa, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programmes/media_en, pristupljeno 12.1. 2020.
6. Službene stranice Europske unije, *Kreativna Europa*, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programme/culture_en, pristupljeno 10. 1. 2020
7. Službene stranice Ministarstva kulture, *Program Kultura*, dostupno na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7542>, pristupljeno 10. 1.2020.
8. Katarzyna, Anna Iskra, (2019.), *Informativni članci o Europskoj Uniji; Kultura*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/137/kultura>, pristupljeno 10. 1. 2020.
9. Službene stranice Europske Komisije, Europska prijestolnica kulture, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, pristupljeno 20. 1. 2020.
10. Službene stranice Vijeća Europe, *Kulturne rute*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>, pristupljeno 15. 1. 2020.
11. Službene stranice Vijeća Europe i Europske unije, *Kako postati certificiranom Kulturnom rutom Vijeća Europe*, dostupno na: [https://pjp-eu.coe.int/en/web/cultural-routes-and-regional-development/certification-guidelines#%2242276542%22:\[0\]](https://pjp-eu.coe.int/en/web/cultural-routes-and-regional-development/certification-guidelines#%2242276542%22:[0]), pristupljeno 15. 1.2020.
12. Službene stranice Vijeća Europe, *Europski institut kulturnih itinerara*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about-the-eicr>, pristupljeno 20. 1.2020.
13. Službene stranice Vijeća Europe, *Europska konvencija o krajoliku*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/landscape>, pristupljeno 20. 1.2020.

14. Službene stranice Europske Komisije, Europska prijestolnica kulture, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, pristupljeno 20. 1. 2020.
15. Europska prijestolnica kulture, dostupno na: <https://uneecc.org/european-capitals-of-culture/history/>, pristupljeno 26.08.2020.
16. Službene stranice Europske komisije, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, pristupljeno 27. 8. 2020.
17. Službene stranice Rijeka 2020, dostupno na <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/sto-je-epk/> , pistupljeno 27. 8. 2020.
18. Republika Hrvatska, Ministarstvo kulture i medija, POZIV ZA PODNOŠENJE PRIJAVA ZA INICIJATIVU UNIJE EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE ZA 2020. GODINU U REPUBLICI HRVATSKOJ, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/arhiva-344/hrvatski-desni-izbornik/europska-prijestolnica-kulture/novosti/arhiva-11089/poziv-za-podnosenje.-prijava-za-inicijativu-unije-europska-prijestolnica-kulture-za-2020-godinu-u-rh-10716/10716>, pristupljeno 15.8.2020.
19. <https://min-kulture.gov.hr/.arhiva-344/desni-izbornik/europska-prijestolnica-kulture/novosti/dubrovnik-osijek-pula-i-rijeka-predali-prijavnice-za-drugi-krug-izbora-za-europsku-prijestolnicu-kulture-2020-13257/12960>, pristupljeno 15.8.2020.
20. <https://vlada.gov.hr/rijeka-prva-hrvatska-europska-prijestolnica-kulture-2020/18783>, pristupljeno 15.8.2020.
21. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52872> pristupljeno 15.8.2020.
22. Službene stranice Rijeka 2020, dostupno na: <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/program/>, pristupljeno 31. 8. 2020.
23. <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/partnerski-projekt/>, pristupljeno, 31. 8.2020.
24. <https://rijeka2020.eu/privremena-obustava-veceg-dijela-aktivnosti-na-projektu-rijeka-europska-prijestolnica-kulture-2020/>, pristupljeno, 31. 8.2020.
25. <https://www.kanal-ri.hr/vijesti/emina-visnic-podnijela-ostavku-nova-direktorica-tvrtke-rijeka-2020-irena-kregar-segota>, pristupljeno, 31. 8.2020.

Popis priloga

Slika 1 Rangiranje ciljeva EPK prema prioritetu - sve EPK do 2004. godine.....	25
Slika 2 Bivša tvornica Rikard Benčić.....	32
Slika 3 Irena Kregar Šegota	42

Popis tabela

Tabela 1 Europske prijestolnice kulture od 1985. do 2022. godine	22
--	----

Popis kazivača

Irena Kregar Šegota, Pula – Rijeka, online intervju, 7. rujna 2020.

Dodatni prilog: Intervju s gospođom Irenom Kregar Šegota

Za potrebe ovoga rada, napravljen je polustrukturirani intervju s gospođom Irenom Kregar Šegota (sl.3), koja vrši funkciju direktorice tvrtke RIJEKA 2020, te je od samog početka imala značajnu ulogu u procesu kandidature za titulu Europske prijestolnice kulture, kao i . kasnije u svim fazama provedbe projekta. Intervju je napravljen preko ZOOM-a, 7. rujna 2020., te u nastavku slijedi deskripcija istog.

Slika 3 Irena Kregar Šegota

Izvor: <https://rijeka2020.eu/ljudi/irena-kregar-segota/>, pristupljeno 7. rujna 2020.

- 1. Koliko i kako su kadrovske promjene i redefiniranje programa i proračuna EPK Rijeka 2020. utjecali na kvalitetu i ciljeve provedbe programa?*

Nakon izbijanja pandemije dogodile su se ekonomske i fizičke promjene koje su utjecale na projekt. Ekonomske zbog smanjenja svih javnih proračuna, a budući da smo mi firma koja se financira iz javnih sredstava, time je i naš proračun doživio rezanje. Srezana su sredstva osnivača, Grada, županije i glavnog partnera, a to je Vlada

RH, odnosno Ministarstvo kulture. U prosjeku možemo reći da je budžet smanjen za nekih 40 %. S jedne strane je to ekonomski moment, a s druge strane je to fizički moment. Zbog primjene mjera vezanih uz suzbijanje zaraze Covidom 19 onemogućena provedba mnogih programa koji su bili planirani, primjerice otvaranje festivala *Tobogan*. Dakle nemoguća su velika okupljanja, programi koji impliciraju djecu, dodir između publike i izvođača, dodirivanje predmeta. Onemogućen je dolazak stranih izvođača, a EPK ima jaku europsku dimenziju, no njihova putovanja su jednostavno onemogućena ili otežana. Ta dva ključna momenta, ekonomski i fizički, zahtijevaju prilagodbu projekta. Dolazi do programske prilagodbe, i prilagodbe upravljanju projektom. Smatram da smo usprkos nastalim promjenama uspjeli zadržati kvalitetu provedbe programa, i ostvarili, te još uvijek ostvarujemo zadane ciljeve.

2. *Jesu li dodjeljena financijska sredstva i sredstva prikupljena od ulaznica dovoljna za provedbu cjelokupnog projekta, te da li će trenutna situacija sa COVID-19 generirati određene gubitke koje bi trebalo nadomjestiti novim izvorima financiranja i ako da, koji bi to izvori bili?*

Budući da mi radimo sa sredstvima javnog financiranja, to znači da svoj proračun moramo donositi jednako kao i jedinice lokalne samouprave, odnosno sve javne strukture. To znači da se naši proračuni unaprijed odobravaju. Za rebalase koji su usvojeni, mi smo pripremili odgovarajući program, koji i provodimo. Što se tiče vlastitih sredstva financiranja, na njih je i prije rebalasa otpadao jako mali dio. Kad govorim o vlastitim sredstvima, pritom mislim na sredstva od prodanih ulaznica i suvenira, sredstva EU projekata i međunarodnih donacija. To je isto došlo do rezanja, sponzori su većinom odustali, jer su ekonomski isto pogođeni pandemijom. Međunarodne izvore smo uglavnom zadržali, budući da se radi o europskim sredstvima i međunarodnim donacijama, međutim ona su bila vezana uz dolazak stranih umjetnika. Iako većina međunarodnih umjetnika ne dolazi, mi smo većinu sredstva uspjeli zadržati kroz pregovore, no to je zanemariv dio proračuna, govorimo oko 1-2 %. Dakle, nadoknade nema, mi provodimo program u novim financijskim okvirima.

3. *Je li je osmišljen kakav alternativni plan za neutraliziranje štete koju bi nove rigoroznije epidemiološke mjere mogle prouzročiti određenim ekonomskim i društvenim segmentima projekta? U slučaju da jest koje bi aktivnosti obuhvaćao?*

Trenutni ključni pokazatelji uspjeha, koji ne vrijede samo za projekt EPK Rijeka 2020, već i za bilo koje događanje ili kulturnu ustanovu, jesu bilo kakvo održavanje programa, okupljanje zajednice, podrška lokalnoj sceni, dizanje morala, pomoć nacionalnoj kulturnoj sceni. To su ciljevi projekta koje sada s obzirom na trenutnu situaciju imamo pred sobom. Više ne možemo govoriti o broju posjetitelja. Srećom Rijeka je ostvarila ipak neke pozitivne pokazatelje posjećenosti. Ljudi su ipak zadovoljni, jer pribojavali smo se da nećemo moći ostvariti gotovo ništa. Kako štetu možemo umanjiti? Ja osobno ne vjerujem da će ponovno doći do *lockdown*-a. Mi smo ovo ljeto proveli sve programe koji zahtjevaju veća okupljanja, poput festivala, na način da smo ih gurnuli u vanjski prostor. Evo ljeto u prijestolnici završava 19. ovog mjeseca sa koncertom Urbana, te će to biti zadnje veliko izvedbeno okupljanje. Nakon toga nastavljamo sa izložbama, koje nam omogućuju kontroliranje ulaza ljudi, način cirkulacije ljudi po prostoru, te broj ljudi koji je pristutan. Dakle, to su strategije, jednostavno kao i kod svih, ovaj projekt zahtjeva sada spremnost prilagodbe na dnevnoj razini. Pritom mislim na sve načine. Meni sutra neko može biti zaražen u timu zaposlenika, i da mi svi ljudi moraju ostati kući. Imamo što se toga tiče, tim koji donosi odluke, upute, zaštićuju se djelatnici, dio tima radi i kod kuće. To je sada teško, jer nas je trenutno 20. Ovo je jedinstvena situacija u kojoj smo se svi našli.

4. *U slučaju da se Rijeci i irskom Galwayu omogući produženje godine u kojoj nose titulu EPK do 30. travnja 2021. godine, kako će se pristupiti provedbi programa? Prema kojim kriterijima bi se tada odlučivalo koji dio programa bi se proveo, a koji ne? Bi li se u tom slučaju program obogaćivao prvotnim neodržanim nerevidiranim dijelom programa?*

Odluka o produljenju je trenutno u Europskom parlamentu. Inicijalno je naš program trebao trajati do 1. veljače 2021. Dakle, ne radi se o nekom dužem produljenju, već o produljenju od tri mjeseca. Za mene bi produljenje prije svega imalo simboličnu vrijednost za grad i građane. Program iduće godine ponovno ovisi o budžetu koji se bude donio za iduću godinu, a on je kako sam prije spomenula, ovisan o javnim

sredstvima. Prije svega je cilj provesti ono što je bilo inicijalno planirano za 2021., te dio programa koji je bio odgođen, te ćemo biti sretni i da se to provede. Znati ćemo više o tome nakon donošenja proračuna krajem ove godine.

5. *Možete li sažeto valorizirati do sada ostvarene ciljeve projekta? Jeste li zadovoljni postignutim?*

Da ovog trenutka više ne radimo ništa, ja mislim da je projekt u velikoj mjeri, pogotovo u novim okolnostima, ispunio svoje ciljeve. Prisjetit ćemo se ponajprije koji su bili ciljevi. Od početka smo govorili da ne radimo jednogodišnji vatromet, isključivo festivalsku formu sa velikim spektaklima. Jedan od ciljeva je bio da se Rijeku i Primorsko-goransku županiju učini vidljivijom. To je svakako postignuto. Rijeka je vidljivija u nacionalnim i međunarodnim okvirima. Mi i sada u ovim novim okolnostima redovito imamo interes inozemnih medijima. Samo prošli mjesec je izašao veliki prilog na BBC-ju, Radio Madridu, RTL-u, itd. Vidljivost je povećana, te će se ona zasigurno nastaviti kroz sljedećih nekoliko godina. Sigurna sam da će turisti u većoj mjeri dolaziti jer jer Rijeka bila EPK. Drugo govorimo o urbanoj obnovi. Tu je naravno u prvom redu projekt obnove industrijske baštine bivša tvornica Rikard Benčić. On nije stao, već ima minimalna zakašnjenja od par mjeseci zbog otežanog prometa roba i ljudi uzrokovanog pandemijom. On će biti u potpunosti otvoren iduće godine. To je napravljeno zajedno sa obnovom broda Galeb koji također iduće godine dolazi. Dakle to je postignuto. Tu su također druge materijalne ostavštine u smislu desetak suvremenih umjetničkih instalacija u sklopu *Lungomare art*. Druge manje intervencije u području Hartere, dječije igralište na *Molu Longu*. Važnost projekta je i u nematerijalnoj ostavštini. Pritom govorimo o edukaciji ljudi koji rade u kreativnom kulturnom sektoru. Samo kroz program *Učionice* je prošlo više od 1000 ljudi. Ovo je jedinstveni projekt koji se u Hrvatskoj neće ponoviti sigurnih dvadeset godina. Zatim, tu je uključivanje zajednica. Mi smo stvorili platforme i alate, govorimo o 27 susjedstva, te će ti alati i platforme ostati aktivne i nakon provođenja EPK. Tu je stvaranje novih sinergija, posebna suradnja sa turističkim sektorom, sa Sveučilištem u Rijeci, sa poslovnim sektorom. Osnovan je poslovni klub *Partneri* na inicijativu Rijeke 2020, jedinstven je u Hrvatskoj. To je filantropski klub. Djeluju neovisno od Rijeke 2020. Oni sada idu u četvrti natječaj za financiranje projekata u kulturi, mislim da su investirali do sada preko 250 000 kn u projekte. Već sam mislim spomenula jedinstveni projekt *Volontiranje*, koji će svakako ostaviti pozitivne posljedice na

kulturni sektor. Pokrenut je novi sveučilišni program *Delta Lab*, urbani studij, to je isto trajna ostavština projekta. Dakle iz svega navedenog, vidljivo je da je projekt već sada postigao većinu svojih ciljeva. Ulaganje u kulturu, bez obzira na Covid 19, je u Rijeci bilo znatno veće nego i u jednom drugom gradu u Hrvatskoj, i to je upravo zbog EPK. Iako nas mnogi ljudi kritiziraju, ja vjerujem da smo uspješni. Usporedite nas samo sa Galway- om, gdje se apsolutno ništa nije dogodilo cijele godine. Možemo biti zadovoljni, no o pravoj evaluaciji projekta možemo govoriti tek kroz pet godina, a ovo sada je jedna ocjena iznutra.

Puno Vam hvala na izdvojenom vremenu i želim Vam daljnji uspjeh u radu!

SAŽETAK

Kultura, pojam složenog i višeznačnog poimanja, kojeg je potrebno promatrati i razumijeti kao proces koji je duhovan ili materijalan, no svakako živući i promjenjiv, te individualan, a opet zajednički, ako ga promatramo kroz prizmu načina života i kulturne baštine. Kulturne su politike dio javnih politika, koje su obično usmjerene ostvarenju zadanih ciljeva, dakle suprotno od politika koje svoje djelovanje usmjeravaju na procese i sudionike. Važnost pitanja europskih kulturnih politika i njihovog oblikovanja povijesno su naglašavali razni pojedinci, no europska kulturna politika postala je službenom 1992. godine. Ciljevi, mjere i instrumenti europske kulturne politike doživljavali su promjene kroz desetljeća, usporedno s društvenim, ekonomskim i gospodarskim promjenama. Europska unija i Vijeće Europe kroz povijest su razvijali mnoge programe i projekte koji su direktno povezani s kulturom i europskim kulturnim politikama. Trenutni aktualni kulturni program Europske unije je Kreativna Europa koji spaja do sada posebne programe potpore kulturnom i audiovizualnom sektoru u zajednički program otvoren svim kulturnim i kreativnim industrijama s proračunom od 1,46 milijardi eura za sedmogodišnje programsko razdoblje. Vijeće Europe još je od šesdesetih godina shvaćalo važnost europske kulture kao poveznice naroda, te je pristupalo vrlo aktivno promociji i zaštiti zajedničke europske baštine. Njihov najznačajniji program je program Kulturne rute ili Kulturni itinerari. Europska prijestolnica kulture, prvotnog naziva Europski grad kulture, jedna je od najpoznatijih i najznačajnijih projekata Europske unije, čiji korijeni sežu u daleku 1985. Temelji se na ideji postavljanja gradova u središte kulturnog života, unaprijeđujući kvalitetu života u gradu kroz kulturni i umjetnički izričaj.

Ključne riječi: kultura, kulturne politike, europski kulturni programi, Europska prijestolnica kulture, Rijeka 2020 - EPK

ABSTRACT

Culture, a term of a complex and ambiguous meaning, needs to be viewed and understood as a process that is spiritual or material, but certainly living and changeable, and individual, and yet common, if observed through the prism of lifestyle and cultural heritage. Cultural policies are part of public policies, which are usually aimed at achieving set goals, i.e. the opposite of policies that direct their actions to processes and participants. The importance of European cultural policy issues and the shaping of cultural policies have historically been emphasized by various individuals, but European cultural policy became official in 1992. The goals, measures and instruments of European cultural policy have undergone changes over the decades, in parallel with social and economic changes. Throughout history, the European Union and the Council of Europe have developed many programs and projects that are directly related to culture and European cultural policies. The current cultural program of the European Union is Creative Europe, which combines the so far specific programs of support to the cultural and audio-visual sector into a joint program open to all cultural and creative industries with a budget of 1.46 billion euros for a seven-year programming period. Since the 1960s, the Council of Europe has understood the importance of European cultures as a link between peoples and has taken a very active approach to the promotion and protection of the common European heritage. Their most important program is the Cultural Routes or Cultural Itineraries program. The European Capital of Culture, originally called the European City of Culture, is one of the European Union's most famous and significant projects, dating back to 1985. It is based on the idea of placing cities at the centre of cultural life, improving the quality of life through cultural and artistic expression.

Keywords: culture, cultural policies, European cultural programs, European Capital of Culture, Rijeka 2020 - ECOC